

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST

Oppericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen
21 Maart 1900.

„Het Koloniaal belang
is een Algemeen
Nederlandsch belang.“

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . „ 4.—
Afzonderlijke nummers . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels „ 0.09
„ „ „ 1000 „ „ 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie“, en gezonden aan de Presidente, 7a Heerengracht, Den Haag.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulstraat.

Voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG“, NIEUWE MOLSTRAAT 20, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in één schenken van f 100, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Gift en tegengif. — Surinaamsche Schetsen. — Uit de O.-I. Mail. — West-Indië. — Personalia. — Van Vreemde Koloniën. — Boekbespreking. — Ingezonden. — Inhoud van Tijdschriften. — Feuilleton.

Mededeelingen.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

I.

Herinnering aan de HOOFDBESTUURSVERGADERING, die krachtens artikel 7 van het Huishoudelijk Reglement der Vereeniging gehouden zal worden op Donderdag 27 December 1906 om 1½ uur n. m. in het local der Vereeniging Oost en West Laan van Meerdervoort 195.

II.

Hoewel volgens art. 6 van het Huishoudelijk Reglement der Vereeniging, de Afdelingsbesturen niet daartoe verplicht zijn, hopen wij toch dat zij aan het verzoek van den Secretaris zullen voldoen om de sub a van bedoeld art. de streng alphabetische naam- en adreslijst van leden met vermelding van die van het bestuur en van de verschillende speciale Commissiën, zoo spoedig mogelijk na den aanvang van het nieuwe jaar aan zijn adres Theresiastraat 8, den Haag toe te willen zenden, ten einde tijdig over te kunnen gaan tot het laten drukken der algemeene ledenlijst der Vereeniging.

De Secretaris,
SCHIMPF.

Gift en tegengif.

De panislamiëtische propaganda is naar het blijkt ook ten aanzien van de millioenen Mohamedanen in Nederlandsch-Indië werkzaam en het komt ons voor dat aan het volgende bericht, dat uit Konstantinopel door haren correspondent aan de Nieuwe Rotterdamse Courant werd gezonden, de noodige aandacht moet worden geschonken.

Bedoelde correspondent schrijft dan:

„Vier kinderen van Java — de oudste is nauwelijks veertien jaar — zijn verleden week hier aangekomen met pelgrims voor de bedevaart van dit jaar. Zij hadden natuurlijk geen paspoorten van het Nederlandsch-

Indisch gouvernement. De vier jongens, hun aankomst was van te voren aangekondigd geworden, werden ontvangen aan boord van de Egyptische mailboot door lieden van Jildiz. Zij zijn dadelijk geplaatst als kadetten in de militaire school van Pancaldi (de Turksche Militaire Academie), waar op 't oogenblik nog zes andere Nederlandsch-Indische inboorlingen hun opleiding ontvangen tot kapitein in het Keizerlijk Ottomansche leger. Na tot dien rang bevorderd te zijn en eenige weken in hun uniform hier ter stede rondgelopen te hebben, worden ze dan, in die hoedanigheid naar buiten gezonden „ter leering der onwetenden.“ De Nederlandsch-Indiërs komen aldus in hun dorpen, enz. terug.

Op 't oogenblik moeten zich in onze Oost-Indische koloniën bevinden — het is natuurlijk hier niet na te gaan, wanneer een dier bijzondere zendingen sterft of geen teeken van leven meer geeft — vier en twintig personen die aan de bijzondere school voor inlandsche grooten, door sultan Abdul-Hamid op aanzetten van het panislamiëtische hoofdkwartier geopend, hun desbetreffende opleiding ontvangen hebben.”

Het eerste gedeelte van dit bericht komt ons voor een rectificatie te zijn op een vorige mededeeling van bedoelden correspondent, waarin, zoo we ons niet vergissen, sprake was van eene opleiding tot officier aan de militaire school van Pancaldi van nederlandsch-indische inboorlingen, bestemd om het nederlandsch-indische leger in te treden. Het bericht kwam ons ten minste toen zoo wonderlijk voor, dat wij er niet het minste geloof aan meenden te moeten hechten.

In den huidigen vorm meenen wij, dat zonder dat het noodig is, daarom de alarmklok te luiden, toch hetgeen ons daar uit Konstantinopel gemeld wordt, de ernstige aandacht der machthebbenden vraagt.

Wanneer het rotterdamsche orgaan thans werkelijk juist is ingelicht, hebben we hier met niet meer of minder te maken dan eene dressuur van inlandsche jongelieden voor eene in het panislamiëtische hoofdkwartier voorbereide actie tegen de rust in Nederlandsch-Indië, tegen ons gezag.

Waar dat in de laatste jaren vooral herhaaldelijk door onjuiste en onbillijke critiek werd ondèrmijnd, waar door menschen, die het beter konden en moesten weten, Neerland's koloniale arbeid — wij geven toe verre van volkomen maar den toets met elken anderen koloniale arbeid glansrijk kunnende doorstaan — telkenmale werd verkleind en verguisd, aan Neerland's kunnen telkenmale twijfel werd geopend, omdat Neerland's willen geld zoude kosten, dat men voor andere doeleinden wenscht, kan het niet uitblijven dat moedeloosheid en ontevredenheid in de plaats traden hier en daar van het onbepert vertrouwen van weleer.

De panislamiëtische propaganda vond daar het veld beploegd en had er slechts te zaaien en kan eerlang beginnen te maaien.

Wij betwijfelen evenwel ten zeerste of trots den eerbied waarmede de Mohamedaan, hij zij Turk, Egyptenaar, Engelsch-Indiër of Nederlandsch-Indiër, tot den machtigsten heerscher over zijne geloofsgenooten opziet, het streven hier onder de auspiciën van sultan

Abdul Hamid werkende propaganda wel de goedkeuring kan wegdragen van velen op Java, waar het om de plaats vanwaar zij uitgaat, aan dat streven ten grondslag liggende conservatisme in de verlichte mohamedaansche wereld zelve reeds genoegzaam is veroordeeld.

Heeft Nederland echter wel, wij zeggen niet alles maar billijkerwijze genoeg gedaan om die elementen uit de inlandsche maatschappij, waarop het voor de voltooiing en vervolmaking van zijn koloniale arbeid is aangewezen, tot zich te trekken?

„Er wordt in den laatsten tijd reeds het een en ander gedaan in dit opzicht: wij herinneren aan de gelegenheid, thans in Indië geopend, om tot officier te worden opgeleid, aan de eerlang te verwachten opleiding van inlandsche rechterlijke ambtenaren. Voor beide opleidingen blijft evenwel de kolonie het aangewezen terrein.

Wijst de panislamiëtische propaganda ons niet een anderen weg?

In Frankrijk heeft men reeds ingezien dat onderlinge kennismaking het zekerst leidt tot onderlinge waardeering en worden telkenjare een aantal jeugdige Annamiëten op kosten van den staat op inrichtingen van onderwijs in het moederland geplaatst.

Ligt het niet op den weg van Nederland dat voorbeeld te volgen?

Surinaamsche Schetsen.

XII.

ONDERWIJS.

Een der belangrijkste factoren in het leven van een volk is onderwijs. Het is de peilschaal om de beschaving en ontwikkeling te meten. Is in Nederland het onderwijs van ouden datum en heeft het in de historie van eeuw tot eeuw de ontwikkeling van ons volk geleid; in de kolonie Suriname klimt het niet hoog op. Limmers in de 16, 17de en 18de eeuw was hier van onderwijs geen sprake en Suriname's geschiedenis biedt slechts de wredeste gruwelen en de afgrijselijkste moorden aan onder den onteerende slavenhandel bedreven. De slavenhandelaars hadden er belang bij, dat de jonge slaven in onkunde opgroeiden, vreezeende dat kennis hun de macht zou geven hunne boeien te verbreken en zich aan de heerschappij te onttrekken. Zelfs godsdienst-onderwijs werd niet geduld.

Het waren de Moravische broeders, die met hun zending in de 18de eeuw het onderwijs begonnen aan de Indianen en negers waarvan in mijn 7de schets reeds een en ander is medegedeeld. Aan hen en aan de Roomsche Katholieke priesters komt de eer toe het eerst den Surinaamschen bodem te hebben beploegd, al hebben zij in de jaren, die de 19de eeuw voorafgingen, niet veel op het onderwijsgebied kunnen uitrichten.

Dat reeds in die jaren — evenals anderhalve eeuw later, — de strijd tegen het Neger-Engelsch bestond, bewijst wel, dat op 2 September 1726 een zekere Claude Mourguis tot den Gouverneur-Generaal Temming en de Raden van Politie het verzoek richtte: „om het schoolmeesters ampt hier aan Parimaribo te mogen administrateeren,“ daarbij overleggende „een kort project wegens 't School Meesters Ampt“. Artikel 4 van dat project luidde: „Hij zal in de 2 uren schooltijd geen praat ongevraagd van de discipelen gedoogen voornamelijk in 't Neger-Engelsch, hetwelk op straffe zal verboden worden.“

In de 18de eeuw was een school meestal slechts bijzaak. Wie zijn carrière was misgelopen, werd onderwijzer, evenals velen in onze dagen winkelier of tokohouder worden, als zij niets anders bij de hand hebben. Wij zien dan ook een dansmeester op 27 April 1731 uit Nederland ontboden, om de blanke jeugd in lezen, schrijven, goede manieren, enz. te onderwijzen en afgediende militairen, verlopen planters, om deze of gene reden uit hun land ontvluchte vreemdelingen met den zorg van het onderwijs belast!

Zelfs lichaamsgebreken en een zwakke gezondheid gaven wel eens aanspraak tot het oprichten van een school. Zoo werd iemand onderwijzer, die door een ongeluk beide handen had verloren. Aan de stomp van den rechterarm liet hij een stok vastbinden, waarmee hij zoowel de letters op de letterkast aanwees, als de leerlingen sloeg, die naar zijne meening zulk een oprisping noodig hadden.

In de 18e eeuw, zegt Thomson in zijn bijdrage tot de geschiedenis van het onderwijs in Suriname, — waaraan ik ontleen —, stond het onderwijs der jeugd op een zeer laag trap en het bereikte eerst een hooger peil in het jaar 1809 door de aankomst van Johannes Vrolijk, een Surinamer, die in Nederland zijn opleiding had genoten. Na hem kwam Corstiaan Aert Batenburg, hoofdonderwijzer in Nederland, in 1816 in de kolonie. Bijna een halve eeuw bleef hij bij het onderwijs, in dien tijd 3 geslachten opleidende. Hij is de eerste onderwijzer geweest, die aan het hoofd van de school voor u. l. o. heeft gestaan.

Kort na zijn aankomst, kwam er zich een ander man in de kolonie vestigen, aan wien de Roomsche Katholieke Kerk in het bijzonder, en de geheele kolonie in het algemeen de grootste verplichting heeft, nl. pater Wennekers.

Het onderwijs der jeugd bepaalde zich toen tot lezen, schrijven en het werktuigelijk van buiten leeren van den catechismus. Het toezicht over de scholen werd in de 18e eeuw en in het begin van de 19e eeuw door predikanten en de leden van kerkeraad van de Hervormde Gemeente gehouden.

Niet voor 1817 werd er een reglement op het lager schoolwezen en onderwijs in het leven geroepen door Gouverneur Vaillant. Volgens art. 1 werden de scholen verdeeld in middelbare en lagere scholen.

In 1828 werd er een raadcommissie aangesteld, die belast was met het nauwkeurig toezicht over alles, wat het onderwijs betrof. Hierdoor verloor dus de Hervormde Kerk voor goed haar invloed op het onderwijs. Toen het reglement op het onderwijs werd ingevoerd, waren er te Paramaribo 2 welingerichte scholen, een voor gewoon lager en een voor uitgebreid lager onderwijs.

Vaillants' schoolwetten hadden tot onmiddellijk gevolg, dat sommigen zich met allen ijver op de studie gingen toelagen, ter verkrijging van de bevoegdheid tot het geven van onderwijs, en eer er een halve eeuw verlopen zou zijn, was Paramaribo in het bezit van 22 scholen met p. m. 1500 leerlingen.

De rampen, die de kolonie in 1819 (kinderpokken), 1821 en 1832 (brand) troffen, hadden ook voor het onderwijs zeer nadeelige gevolgen, maar het uitvaardigen van de belangrijke publicatie van 19 Nov. 1834 door Gouverneur van Heekeren, waarbij een nieuw reglement op het lager schoolwezen en onderwijs in werking werd gebracht, verschafte het onderwijs nieuwe voordeelen, waardoor het zich meer en meer kon ontwikkelen.

Volgens dit reglement moest het onderwijs zooveel mogelijk klassikaal worden gegeven; het godsdienstonderwijs moest zich bepalen tot de Bijbelsche geschiedenis en de zedekundige lessen daarin vervat, met zorgvuldige vermijding van hetgeen met de begrippen van eenig eikend kerkgenootschap zou strijdig zijn. Verder werden de eischen van het examen iets hooger gesteld dan in de publicatie van 1817. De onderwijzers zouden nu worden onderscheiden in onderwijzers van den 1n, 2n, 3n en 4n rang.

Een der eersten, die examen deed onder de wet van 1834 was juffrouw J. C. Jonas, die uit slavenouders geboren, op jeugdigen leeftijd door hare meesteres naar Nederland mede werd genomen, waar zij eene goede opvoeding ontving. Zij had later in Paramaribo eene bloeiende meisjesschool.

Hoewel gedurende de 1e helft der 19e eeuw het peil van het onderwijs minder laag stond dan in de vorige, zoo waren de resultaten, die men daardoor verkreeg, alles behalve bevredigend. Het aantal menschen, die konden lezen, schrijven en Hollandsch spreken, was veel kleiner dan dat van hen, die aan deze nederige eischen niet konden voldoen.

In 1850 waren er hier ± 2500 blanken; waaronder gelukzoekers, die zedelijk en verstandig zeer laag stonden en waarvan velen ook niet lezen en schrijven konden; en 2000 tal kleurlingen, van wie het meerendeel geen Hollandsch sprak en een 50,000 tal negerslaven, wien het zelfs verboden werd Hollandsch te spreken. Zelfs werd door den Theol. cand. Boekhoudt, die den predikdienst in de Herv. Kerk een jaar waarnam, nu en dan Neger-Engelsch gepreikt. Nu wendde de Kerkeraad der Herv. Gemeente zich tot den minister met verzoek een tweede predikant hier te stellen, alleen voor het Neger-Engelsch! Het eerste had plaats, doch na Boekhoudt is er in de Herv. Kerk nooit meer in het Neger-Engelsch gepreikt.

Hoe ongelooflijk het ons nu toeschijnt, toch is het waar, dat het eerst in 1858 aan de Moravische broeders vergund werd ook onderwijs in het schrijven te geven. Men vreesde misschien, dat de negers, eenmaal kunnende schrijven, de wreedheid hunner meesters door courantengeschrijf wereldkundig zouden maken.

Toch heeft het onderwijs zich, trots alle tegenwerking, gedurende de eerste helft dezer eeuw flink ontwikkeld.

Bestond er omstreeks 1850 meer gelegenheid tot het bekomen van onderwijs, vermeerdering en uitbreiding van het onderwijs voor de eigenlijke volksklasse bleef hoogst wenschelijk. Vooral de weeskinderen was het toen treurig gesteld. Hierin kwam later veel verbetering.

Vele gebreken, die nog na 1850 op de Surinaamsche scholen bestonden, zijn langzamerhand uit de mode geraakt en hebben voor andere toestanden en gewoonten plaats gemaakt. De onderwijzer Lancaster Cramer, oefende o. m. zijne jongens in borduren, breien, mazen, enz. Onder zijn leerlingen waren er dan ook, die even vaardig de pen als de brei- of borduurnaald konden hanteeren.

De vrij-verklaring der slaven is voor het onderwijs van groote betekenis geweest. De Moravische broeders en de R. K. priesters konden nu niet meer worden gedwarsboord in hun pogingen om de negers te beschaven en spoedig verzezen er in de districten tal van scholen. Het aantal leerlingen te Paramaribo bedroeg bij de vrijverklaring der sla en nog geen 2000 en in 1876, dus 7 jaar later reeds 3000, terwijl in de districten op 32 scholen ongeveer 2600 leerlingen onderwijs ontvingen.

Aan de kerkelijke gemeenten, welke zich met het onderwijs van onvermogenen belastten, werd van Regeeringswege geldelijke ondersteuning verleend. Die subsidien werden voor het eerst in 1865 gegeven en zijn in den loop der jaren aanmerkelijk vermeerderd. Dit jaar belooft de subsidie aan de Moravische broeders bijna f 63.000 en dat der katholieke scholen f 38.000, aan de vrije evangelisatie f 6.600.

Vóór de emancipatie werden op de zendingsscholen door de Mor. broeders zelven onderwijs gegeven.

Eerst in 1851 werd op de bij Beekhuizen opgerichte centraalschool, welke later naar de stad werd overgebracht (de comeniusschool), een aanvang gemaakt met de vorming van inboorlingen tot onderwijzers.

Aan gouverneur van Sypesteijn komt de eer toe eene poging gedaan te hebben eene inrichting voor middelbaar onderwijs in het leven te roepen. De eerste van dien aard werd 15 November 1877 geopend, maar werd in Maart 1878 weder gesloten.

Gelijktijdig met de inrichting voor mid. ond. werd in het jaar 1877 eene normaalschool geopend.

Was tot nog toe het onderwijs niet verplichtend geweest; bij de verordening van 8 Dec. 1876, werd zulks wel 'tgeval en werd, onder het oppertoezicht van den Gouverneur, een Inspecteur aangesteld, belast met het toezicht op het onderwijs en bijgestaan door eene commissie.

Achtereenvolgens verzezen er een openbare school voor jongens in 1880, en eene voor meisjes in 1881 (de Emmaschool), welke in 1889 gevolgd werd door een openbare school voor jongens en meisjes (Willemschool), terwijl in datzelfde jaar de eerste openbare school voor uitgebreid lager onderwijs (de z.g. gecombineerde school later Hendrikschool gedoopt) werd opgericht.

Het is onder het bestuur van Gouverneur van Sypesteijn, dat er in 1878 eene geneeskundige school tot opleiding van divisieheestmeesters en pharmaceuten tot stand kwam. Deze school was het gevolg van de in voering van Britsch-Indische immigranten; voor wie Engeland in het contract bedong, dat in elk district, waar immigranten zijn, ook een of meer geneesheeren moeten gevestigd zijn, en het gevolg hiervan was, dat er in de kolonie gebrek ontstond aan geneesheeren.

Door particulier initiatief werd nog in 1888 een avondschool geopend met het doel: handwerkslieden in de gelegenheid te stellen zich ook theoretisch in hun vak te bekwalmen. Deze ambachtschool geniet nu een subsidie van f 4000 's jaars.

Aan het koloniaal verslag over 't jaar 1905 ontleen ik dat op het einde van 1905 het geëxamineerde personeel op alle scholen te Paramaribo uit 97 onderwijzers en 89 onderwijzeressen bestond en in de districten uit 39 en 2 respectievelijk, dus uit een totaal van 227.

Te Paramaribo en in de districten werd nog hulp verleend door 63 personen, hieronder begrepen de echtgenooten van zendelingen van de Mor. Broedergemeente, die onderwijs gaven in de handwerken voor meisjes.

Aan het hoofd van 2 scholen in de districten en van de scholen bij de boschnegers tén getale van 71 stonden personen zonder onderwijzersrang.

Er waren 56 scholen voor gewoon lager en uitgebreid lager onderwijs (die bij de Boschnegers en die voor kinderen van Britsch-Indische immigranten niet medegerekend), waarvan 22 te Paramaribo en 34 in de districten, terwijl het aantal schoolgaande kinderen 7489 bedroeg, van welke te Paramaribo 5647 of bijna 76 pct. van het geheele aantal schoolgaande kinderen.

De gemiddelde opkomst per dag en per 100 leerlingen is in de geheele kolonie 82 geweest.

De scholen der Mor. broeders bij de Boschnegers telden op 31 Dec. 1905 te zamen 234 leerlingen.

Op de scholen voor kinderen van Britsch-Indische immigranten waren op dien datum 113 leerlingen.

Te Paramaribo zijn 7 Gouvernementscholen; de Hendrikschool, van Sypesteijnschool, Emmaschool, Willemschool, Wilhelminaschool, Oranjeschool en Westerschool, 5 gesubsidieerde scholen der Mor. broeders, 5 idem van de R. K. geestelijken, 1 van de vereniging Vrije Evangelisatie, terwijl in de districten 14 Gouvernementscholen, 14 gesubsidieerde scholen der Mor. broeders en 6 idem der R. K. geestelijken bestaan.

Op de normaalschool waren 33 leerlingen.

Men wil, dat het onderwijs in de kolonie met den tijd is meegegaan, en het mag gezegd worden, dat 'n Gouver-

nements en particulier onderwijs goed is. De Hollandsche taal is — in tegenstelling met Curaçao — de taal van de kolonie, en er zijn maar weinig negers (boschnegers en indianen uitgezonderd) en hunne afstammelingen, die geen Hollandsch spreken, ten minste verstaan.

Voor de eerste maal is dit jaar een onderwijzer voor zijn te rang geslaagd. Of er echter tusschen degenen, die aan het openbaar onderwijs en het particulier onderwijs staan, die samenwerking gevonden wordt, welke gewenscht is, meen ik te moeten betwijfelen.

Nog wil ik melding maken van het bestaan van het Surinaamsch onderwijzersgenootschap en van de vereniging tot bevordering van onderwijs, het eerste al meer dan 25 jaren oud, de laatste vereniging onlangs ongericht.

REMAN IRIS.

Oost-Indische Berichten.

Van een „studiefonds voor inlanders” en een nieuwbakken prins. In het Soer. Hbl. van 12 Nov. jl. lezen wij:

Enige dagen geleden had de heer J. E. Jasper het in de Javabode over een zekeren Raden Mas Tirta Adhi Soerja, prins van Batjan, redacteur van het Maleische blad *Sinar Matahari*, welke prinselijke journalist of journalistieke prins een der drie leden moet zijn van een drievoudige commissie — tres faciunt collegium —, welke doende is een studiefonds voor zonen van inlandische hoofden en aanzienlijken op te richten. Omtrent de vereniging, die het trio van plan is te vormen, worden tal van bijzonderheden medegedeeld, en over alles ligt een rose romantische tint.

Een onzer lezers stelt ons de vraag, of wij in de ontwikkelde plannen vertrouwen hebben. Wij aarzelen met ons „ja.”

De personen die met den „prins van Batjan” samenwerken, t.w. Pangeran Notodiredjo van de Pakoe Alam in Djokja, en de gepensioneerde dokter djawa Mas Soediro Hoesodo, kennen wij niet, maar wat wij van Raden Mas Tirta Adhi Soerja vernomen hebben, heeft ons sceptisch gestemd. Het is een paar jaar geleden dat wij — die door het voeren der redactie van een dagblad en twee weekbladen begrijpelijkerwijze nog al veel relaties hebben — in aanraking kwamen met Raden Mas Tirta, toen redacteur van de *Soenda Berita*, als wij het wel hebben, een blad dat sinds lang in 't koele graf ligt. De aanraking was niet van bevredigenden aard. Later werd ons verteld, dat de Raden de dokter djawa school had bezocht, doch hier niet precies een toonbeeld van braafheid was geweest, zoodat hij het diploma niet verworven had. Een jaartje geleden meldde Raden Mas Tirta — verwant, meenen wij, aan de regenten van Rembang en Blora — zich bij ons als reizend vertegenwoordiger van een Bataviasche courant. Hij vertrok toen naar Batjan, waar hij zich in den heiligen echt liet verbinden met een Batjansche „prinses”, die men in volle gratie heeft kunnen zien op de Pasar Malem te Soerabaja. Om het niet onhoffelijk te zeggen: er zat zeer weinig prinsesselijks in deze prinses.

Hoe de heer Jasper er toe kan komen om Raden Mas Tirta te presentereen als prins van Batjan, is ons een raadsel. Heeft hij zich door den brave, wien het evenmin aan slimheid als aan eerzucht ontbreekt, laten inpalmen?

De beide andere leden der commissie zijn ons, gelijk gezegd, onbekend. Maar ook zij worden op de tonen van 's heeren Jaspers trompet de hoogte ingeschroefd. Wij vernemen uit zijn stemming makend hoofdartikel in de Javabode, dat Mas Soediro Hoesodo gepensionneerd dokter djawa is, gefortuineerd en bekend om zijn „handig, eenvoudig optreden.” Het fortuin van den Mas zal wel onder hetzelfde licht moeten bekeken worden als het prinselijk bloed in de aderen van Raden Mas Tirta. Wij komen te weten, dat hij op eigen kosten de residentie Bantam afreist „in het belang der zaak.” Zoo iets als een Javaansche Peter van Amiens. Hoe rose schijnt het Jaspersche licht!

Van pangeran Notodiredjo, uit het Pakoe Alamsche huis, wordt niet het minst verteld. Hij is op de hoogere burgerschool te Batavia geweest en wordt een zeer vooruitstrevende „prins” genoemd. Best mogelijk.

Als men bedenkt, dat blijkens een mededeeling van den heer Jasper de Djokjasche Peter van Amiens, alias Mas Soediro Hoesodo op audiëntie is geweest bij den gouverneur-generaal en van dezen een aanbevelingsbrief heeft gekregen; verder met Raden Mas Tirta reeds 400 à 500 contribuanten en donateurs heeft bijeengetrommeld — dan zal men het ons niet cuvel duiden dat wij de vraag stellen: Is het vertrouwen in de zaak goed geplaatst? Heeft de heer Jasper, die voor een man als Raden Mas Tirta op de trompet blaast, zich van de zuiverheid der bedoelingen van het trio vergewist? Heeft zijn jeugdig idealisme hem geen parten gespeeld?

Met het oog op de vrij groote betekenis der zaak wenschen wij hier onomwonden te verklaren, dat wij in de onbaatzuchtigheid van mannen als Raden Mas Tirta en Mas Soediro Hoesodo niet gelooven. Het zich geven aan een zaak met zijn geheele ziel, zonder op persoonlijk voordeel te letten, — ziedaar iets wat in de Javaansche maatschappij uiterst schaars voorkomt. Zelfverloochening is een plant, die hier niet inheemsch is.

Het is waarlijk onze bedoeling niet de zaak, die door den heer Jaspers wordt voorgestaan, afbreuk

te doen. Maar ernstig komen wij op tegen zijn bepaald afkeurenswaardige lichtvaardigheid om zijn pen dienstbaar te maken aan de bevordering van plannen, welker promotors hij — zooals uit de karakteristiek betreffende nieuwbakken prins van Batjan blijkt — op een veel te hoog voetstuk plaatst (hetgeen niet verhinderen zal dat zij in de Inlandsche groote wereld, waar zoo op geboorte gelet wordt, een lastig acces zullen hebben en weinig zullen gedaan krijgen).

Hier komt bij dat de uiteenzetting van de plannen zich onderscheidt door de afwezigheid van alles wat naar een critisch element zweemt. Iedereen die wat in de Javaasche maatschappij heeft rondgekeken, zal erkennen dat er geen beter middel is om door Javanen bijeengebrachte gelden in verkeerde zakken te doen verdwijnen dan door het verre houden van Europeesche bemoeienis met het beheer. Zal het studiefonds aan zijn doel kunnen beantwoorden, dan moet het in de allereerste plaats beheerd worden door een commissie, waarin Europeesche leden niet ontbreken," besluit het blad.

Het vertrek van resident Neumann. Men schreef uit Telok Betong den 11en Nov. jl. aan het Bat. Nieuwsblad:

Heden vertrok de gepensioneerde resident der Lampongsche Districten, J. B. Neumann en familie per s.s. „De Kock" van Telok Betong naar Batavia om van daar de reis naar Europa per „Ophir" van de Rotterdamse Lloyd voort te zetten.

Wat een courantengeschrijf in den laatsten tijd over dien hoofdbtenaar!

De man die meer dan dertig jaren den lande met al zijn krachten had gediend, stond te hoog om op die laffe praatjes te antwoorden. En zoo had zijn tegenpartij vrij spel.

Doch eindelijk scheen ook de publieke opinie zich te zijnen gunste te keeren en verklaarde zelfs de minister van Koloniën in de Kamer dat men hem ten onrechte had belasterd.

Het staat niet aan ons om een regeering te beoordeelen die haar ambtenaren tegelijkertijd vrij spreekt en noopt heen te gaan. De geschiedenis wijst slechts al te dikwijls op dergelijke tegenstrijdigheden die een gevolg zijn van politiek, van partijzucht en wat dies meer zij. Dan staan wij machteloos en kunnen slechts betreuren dat een man, die den lande altijd met hart en ziel diende, eenvoudig op verzoek eervol wordt ontslagen, zelfs zonder dankbetuiging, zonder enig blijk van waardeering.

Maar dat de resident Neumann de sympathie had van Europeaan en Inlander bleek niet alleen uit het geschenk hem bij zijn weggaan door de inlandsche hoofden aangeboden, een huldeblijk dat niet door zijn hooge geldelijke waarde, maar wel door zijn aard een erkenning was van zijn verdiensten als bestuursambtenaar; dat bleek ook schitterend bij zijn vertrek. Ambtenaren, particulieren en inlandsche hoofden waren in grooten getale toegestroomd om den vertrekkende en zijn familie nog eens voor het laatst de hand te drukken, de muziek speelde, de vlaggen wapperden en nog lang werd de wegstroomende boot gevolgd door een stoombarkas waarin het meerendeel der Europeanen waren gezeten die eindelijk met „three cheers" van de repatrieerenden afscheid namen.

Moge het den gepensioneerden resident Neumann en zijn familie welgaan!

Nirwana, het dijkstra'sch „lustverblijf" van resident Neumann, is op publieke veiling verkocht voor..... ongeveer honderd heele guldens! voegt het blad er nog aan toe.

Tentoonstelling van prentenboeken. In de voorzaal van het gebouw der Natuurkundige Vereeniging op Weltevreden werd half November jl. een kleine collectie prentenboeken tentoongesteld, een exhibitie uitgaande van den Nederlandschen Indischen Kunstkring. Voor de prentenboeken van onzen tijd is daar geen plaats, schrijft het Bat. Nbl.

Moeder de Gans en Andersen alleen hebben zich te midden van het nieuwe volk op den troon weten te handhaven. Maar anders is alles nieuw. Of ook alles beter is? Zeker is er veel goeds, veel wat door kleur en lijn — om van den inhoud kennis te nemen ontbrak ons de tijd — maar hier en daar is een enkel boekje, wat zijn plaats in dat zaaltje niet verdient. En een dier boekjes dat onze kleinen toevallig thuis hebben, een geschenk van een tante, heeft het bij de oudste, van twee en een halven oostmoesson, geheel verbruikt. „Moesje, guck'mal leelijke Oom weint," zei ze wijzende op een misteekend mannetje dat over een vonder in het water kijkt. Niet waar, zoo moet het niet.

Onze tijd is een revolutionaire en heeft de slechte eigenschap alles anders te willen hebben. Toch waren er vroeger óók goede boeken en, wij zagen de stelling, prentenboekjes die meer op de fantasie van de jonge jeugd werkten. Ze behoeven niet alle ten ondergang gedoemd te worden.

Het persbureau. Ook de Locomotief komt, na de lezing van het min of meer duistere schrijven van den heer Louw, waarin de redenen worden opgenoemd, die de regeering aanleiding hebben gegeven tot het verbrekken van het contract, evenals wij, schrijft het Bat. Nwsbl., tot de conclusie, dat het argument van een „bedreiging" uit de lucht gegrepen is, dat overleg met de bladen de voorkeur zou hebben ver-

diend boven een ruwweg opzeggen en dat nooit gebleken is van het eischen van onmogelijke dingen door de pers.

„De redenen, die thans worden gegeven", zegt het semarangsche blad, „komen ons ten deele duister en niet overeenstemmende met de toedracht der zaak en ten deele futiel voor."

Er was alle grond tot nadere onderhandeling, en bij het aangaan der eerste overeenkomst heeft de pers zich volstrekt niet onhandelbaar getoond.

Alzoo heeft de regeering den band, die haar met pers en publiek verbond, in overijling verbroken."

Een getah-pertja-fabriek te Soerabaja. Dat zich aldaar zo'n inrichting bevindt, is zeker niet van algemeene bekendheid, zegt het Soerab. Hdsbl. Zij draagt den naam Eerste Nederl. Indische Getah-pertja-fabriek en is gelegen op Pegirian. Het kapitaal is gefourneerd door vreemde Oosterlingen en met het beheer is belast de heer Leonard de Jong. De getah-pertja wordt bereid uit bladeren, die aangevoerd worden uit Zuid-Borneo, met name uit Sam-pit en Boentok. Bij het extraheeren van het sap wordt gebruik gemaakt van benzine, die eerst met de fijngemaakte bladeren vermengd en daarna uitgedampt wordt. Het hier verkregen product is 20 pct. zuiverder dan dat hetwelk indertijd te Singapore verkregen werd, waar het bedrijf als te kostbaar — door te hooge traktementen — gestaakt werd.

De gereorganiseerde politie. Men weet, dat te Semarang europeesche politieoppassers zijn in dienst gesteld. Daar beleeft men niet veel vreugde van. Het residentie-gerecht aldaar veroordeelde dezer dagen een hunner, zekere L., die, onder den invloed van Bacchus, had geweigerd zijn passagebiljet in de tram naar Djomblang te betalen, en later uit de in beweging zijnde tram was gesprongen, tot 2 geldboeten van f 2, subs. elk 1 etmaal gevangenisstraf, en in de kosten van 't geding. Daar deze kosten ruim f 8 bedragen, is dit een duur ritje geweest. Dit is reeds de derde dienaar van Hermandad die door 't residentie-gerecht werd veroordeeld, respectievelijk wegens het toebrengen van slagen en wegens hoon.

De tabaksoogst. Om Djember is de tabak grootendeels geoogst, de boomen staan nog te veld, maar het bruikbare blad is geplukt; wat overbleef zijn de stammen met topblad en veel bloem, schrijft de N. Soerab. Crt.

Dit jaar hebben de vele regens aanleiding gegeven tot een overhaast rijpen van de plant, waardoor over het algemeen de stammen laag zijn gebleven en het beschot beneden het middelmatige. Dit beteekent schade voor de inlandsche planters en verlies van winst voor den europeeschen ondernemer.

Ontwerp Raadhuis. Het Bat. Nbl. van 15 Nov. jl. schrijft:

In het gebouw der Natuurkundige Vereeniging zijn tentoongesteld de ingezonden ontwerpen van een raadhuis.

Een dezer ontwerpen, ingezonden door den heer H. Hemminga te Cheribon, is bekroond. Het toont een massief bouwwerk, streng van lijn. Inderdaad, het zou een mooi gebouw zijn, in een fraai plantsoen; voor Indië misschien te massaal. Bekroond is een ontwerp van den heer H. Ossenwaarde, royaal opgezet. De jury heeft beide ontwerpen aanbevolen voor den 1en en 2en prijs, resp. f 300 en f 100, hoewel zij hier en daar een aanmerking zou hebben bij eventueele uitvoering.

Vergissen wij ons niet dan is de som van aanneming geraamd op f 87.000, wat ons zeer gering lijkt.

Aankoop van officierspaarden. Tot nu toe was het aan de leden der commissiën voor aankoop van paarden verboden, voor zich of voor anderen paarden aan te koopen. Deze maatregel werd noodig geacht om malversatiën te voorkomen.

Het ligt toch voor de hand dat onwillekeurig voor de particulier aan te koopen paarden de beste exemplaren zouden worden uitgezocht en dan bovendien wel eens niet genoeg paarden zouden kunnen overblijven. Ook om elk denkbeeld van handel voor eigen rekening uit te sluiten, was deze maatregel getroffen. Intusschen werd door een en ander niet medegewerkt om de officieren in het bezit van dienstpaarden te stellen, vooral niet nadat telkens de remonteering uit de troepenpaarden werd gesloten.

Thans schijnen echter, zegt het Bat. Nbl., bij het legerbestuur mildere denkbeelden voor te zitten, daar nu bepaald is dat de commissieleden wel degelijk voor zich en voor andere officieren paarden mogen aankopen, waarbij echter de restrictie is gemaakt, dat eerst tot dezen aankoop mag worden overgegaan, als het aantal paarden, voor den lande benoedigd, verkregen is, en wanneer door dezen aankoop het verblijf der commissieleden buitenslands niet wordt verlengd.

De heer Kiss te Sydney heeft zich bereid verklaard de officiersrijpaarden voor f 500 franco Batavia of Semarang te leveren.

Hoewel het gemaakte voorbehoud niets dan een wassen neus is, is het niet anders dan toe te juichen, dat het legerbestuur in dezen een oogje dicht heeft gedaan, ten einde daardoor de remonteering van officierspaarden te bevoorstellen, waarbij het tevens een beroep doet op de onpartijdigheid en de loyaliteit der commissieleden.

LAMBERT WATERREUS,

Sumatrastraat 279

b/d Bankastraat.

Den Haag.

Telefoon 1447.

Gandaria assin — Atjar gandaria.
Palmine (plantenvet) per blik à 1/2 kilo.
Bombaye ducks — Windham Corn (mais).
Nangoeng thee en Pouchong thee.
Geconfijte assem en Assem koekjes.
Sagoe Ambon — Daon Sirih.
Ijskan Tanah — Paroedans etc.
Geraspte Klapper — Java Rijst.

Proefles gratis.

Prospectus franco.

W. POPPINK,

Prins Hendrikstraat 141-143

Den Haag.

SPECIALITEIT in het vervaardigen van
Hut-, Mail- en Reis-KOFFERS.
BILLIJKE REPARATIE-INRICHTING voor alle
soorten REISARTIKELLEN.

Oranje-Hôtel.

NIJMEGEN.

Speciaal ingericht voor
Indische Families.

Petroleum-
gloeilichtbranders
zijn nu volmaakt

te verkrijgen bij

H. HEIJNEN,

Helfoerancier.

SPUI 109.

Lampenmaker.

Mevrouw VAN DER WERFF

Neo-Malthusiaansch Deskundige

Oudste en meest gunstig bekende inrichting

De ééuige inrichting op Neo-Malthusiaansch gebied van geheel Nederland onder **Medische leiding.**

Speciale behandeling van vrouwenziekten

Stationsplein 45 b/h Rijswijkse plein.

Consult iedere werkdag van 11-2 en 7-10 uur.

Vraagt de Geïllustreerde Gratis-Brochure 40 pagina's groot, Franco als drukwerk. Onder gesloten enveloppe alléén tegen inzendingen van 10 et. frankerzegels.

KAPLAARS

Herderinnestraat 9, den Haag.

Een moderne Ursus. Op Kedong Doro, te Soerabaja, heeft zich, naar het Soerab. Handelsblad mededeelt, jl. Vrijdag een tooneeltje afgespeeld, dat deed denken aan de door Sienkiwicz in Quo-Vadis met zooveel kleur beschreven voorstelling tusschen Ursus en den stier, die met Lydia op de horens het arena kwam binnenstuiven.

De stier was hier niet van romeinschen, maar een van madoereeschen bloede, Lydia in dit geval een zesjarige Soerabajasche en Ursus een reus van een artillerist; het arena, als gezegd, de Kedongdorosche weg.

Een pedati-stier, dien de voerder even los gemaakt had en een rijk maal djagoeng-blaren had voorgezet, kreeg — om welke reden is niet na te gaan — plotseeling den kolder in den kop, rende den weg op en nam in zijn vaart een zesjarig kind op de geweldige horens. Hij „schepte” het kind als 't ware, dat zich krampachtig aan de bult vastgreep.

Het beest liep door, alles wat op den weg was, vluchtte de erven op of in de warongs. Eén deed het niet. Het was een stoere boerenknaap in de uniform van het zware wapen, een man, die Kobussen naar zijn hand had weten te zetten en vroeger friesche boerenpaarden voor zijn krachtige vuist had doen sidderen. Wat zou hem dan zoo'n karresapi?

Zonder zich te bedenken, liep hij dan ook recht op het beest af, dat op zijn nadering staan bleef. Kloek greep hij het dier — in letterlijken zin — bij de horens en riep het kind toe: „Ajo, toeron!” Nu, het doodelijk verschrikte meisje was gauw genoeg in veiligheid, maar Jan kanonnier was nog niet met het beest klaar.

Hij verpakte eens even, zette zich schrap, de stier deed moeite om los te komen, een flinke schop met de modeltrappers tegen een der voorbenen en daar lag het sterke dier op zijn rug, de artillerist met zijn knie op den hals van het machteloze beest.

Toen was ook de voerder bij de hand, paste de gebruikelijke, wreede inlandsche dwangmiddelen toe en ranselde den stier naar de kar.

Ursus no. 2 stoffte zijn pantalon eens af, zei zoo iets van „lamme beesten” en sjokte op echte boere-manier met nasleepende beenen door, zonder zich van den stier en de jeugdige Lydia verder iets aan te trekken.

Sjech Omar in de klem. Sjech Omar, Jozef Mangistan's zoon, bekend om zijn door Mata-Mata geboekstaafde speculaties, zit in de klem. Hij zit er danig in, schrijft het Bat. Nbl., natuurlijk alweer wegens die speculaties.

Hij ging ditmaal niet in mijnbouw-aandeelen. Dat was niet secuur genoeg. Jozef Mangistan's zoon zocht het in solieder papier, in beleggingswaarden. Hij koos o.a. ook Handelsbankjes en kocht er van. Veel, heel veel; ruim driehonderd stuks.

Dat was nu twee maanden geleden en de aandelen stonden toen op 136. Hetgeen zeggen wil, aangenomen dat Omar er driehonderd sec gekocht had, dat hij aannam over twee maanden te betalen de somma van $300 \times f 1360$ (want de aandelen zijn van $f 1000$ nominaal) of $f 408.000$, courtage niet meegerekend. Maar dat was natuurlijk de bedoeling niet. Omar rekende op een hausse en al stegen de aandelen in twee maanden maar vijf pct., dan gaf dat toch een zoet winstje van een dikke vijf duizend pap.

Sjech Omar had dan „op levering” gekocht. Deze dagen kwamen ze hem de aandelen leveren. En toen was hij geleverd. Want de koersen gingen omlaag; vijf en meer procent en Omar die nooit plan heeft gehad de mooie papiertjes in zijn brandkast weg te sluiten, moest ze weer verkopen.

Nu, dat had men al heel gauw in de gaten. Iederen hielp duwen aan de Handelsbankjes. Lager, steeds lager.

Op 't oogenblik dat wij dit schrijven, is men bezig den braven Omar, Jozef Mangistan's zoon, te villen, volgens de regelen der kunst. Er is nl. telegrafische tijding uit Amsterdam dat Handelsbankjes daar op 125 pct. gedaald zijn, met aanbod. Er is dus ruim voor dien prijs te koop. Ergo doet men gek daarvoor te koopen; het kan nog waf lager. Best! En als er

FEUILLETON.

In het Land van Belofte.

Naar het Duitsch van

FRIEDA VON BULOW.

XVII.

Met zieken kon Dr. Kromé niet omgaan. Zij waren hem antipathiek. Zoo hopeloos neer te liggen, scheen hem een mensch-onwaardige toestand, die hem ergerde, en hem het geduld deed verliezen. Leven — maar dan met vollen stoom dacht hij; anders liever sterven. Ongeneeslijke zieken zou hij, om hun eigen en anderer bestwil, vergiftigd hebben, als dat geoorloofd ware geweest. Tijdelijke zieken verpleegde hij, als hij zich met hen inlaten moest, met energieke pogingen om hun herstelling te bespoedigen, te dwingen.

Heden echter leerde hij een nieuwe gewaarwording kennen: hij leed zelf mee, doordat hij Maleen lijden

één voor 123 gedaan wordt, kan je licht beproeven nog een procentje lager te gaan. En elk procent lager kost Omar tien pop, zonder courtage. Wie 't laagst koopt, vilt het best; en juist in dit opzicht zijn make-lars zeer fel op elkaar gebeten.

Sjech Omar, Jozef Mangistan's zoon, is er wat men noemt bij. Betalen zal-ie. En als 't bij een teruggang van den koers tot 125 blijft, geeft dat reeds een verlies van een goede dertig mille.

Arme Sjech Omar, zooveel verliezen en niets winnen!

West-Indië.

Suriname. In haar nummer van den 21en November 11. wijdt Onze West eene beschouwing aan het, door de uitspraak der permanente commissie der Brusselsche Conventie in het water gevallen plan eener centrale suikerfabriek voor Suriname. Het blad gaf daarbij uiting aan zijn spijtig gevoel „over de weinige zorg, waarmee dit voor Suriname zoo belangrijke vraagstuk werd voorgedragen, behandeld en geofferd,” en meende te moeten concludeeren tot onjuistheid en onvolledigheid der nadere inlichtingen, waarom in deze materie was gevraagd en welke werden verstrekt door den nederlandschen gedelegeerde, „die blijkbaar niet voorbereid was op eene verdediging van het bijzondere voorliggende geval.”

„Ten onjuiste b.v.,” schreef Onze West, „werd medegedeeld dat in het plan der Surinaamsche commissie de benoedigde terreinen door het gouvernement op loozing zouden worden gebracht en ontbosch, terwijl het den schijn heeft of de 4000 immigranten voor de onderneming kosteloos zouden worden aangevoerd, hetgeen volstrekt niet in de bedoeling lag.”

„Het zal wel bezwaarlijk zijn,” besloot het blad, „nu de Conventie eenmaal zoo pertinent en unaniem hare meening uitsprak, die meening om te zetten, maar indien te eeniger tijd de omstandigheden er toe mochten leiden, hiervoor eene poging in het werk te stellen, is het zeker raadzaam tot het geniale hoofd der gezezen Surinaamsche suiker-commissie het verzoek te richten op diens eigen heldere wijze van uiteenzetting, een nota samen te stellen voor de Permanente Commissie der Brusselsche Conventie, ter verklaring hoe hare uitspraak zich grondde op te geringe bekendheid met de voorstellen der Surinaamsche suiker-commissie.”

Wij meenden met het oog op het „hoor en wederhoor” het vorenstaande uit het paramaribosche blad aan te halen, hoezeer wij daarmee in dit opzicht geenszins samengaan. Waar reeds suiker-ondernemingen in de kolonie gevestigd zijn, welke er kunnen zijn als gedreven door de machtigste handelsvereniging in het moederland, en het gouvernement zich toch zou geroepen zien om zijn crediet ter beschikking te stellen eener nieuwe onderneming op dit gebied, kan toch wel geacht worden sprake te zijn van eene indirecte premie ten bate van de betreffende onderneming. Zooals Onze West evenwel waarschijnlijk terecht opmerkt, zal er vooralsnog wel geen kijk wezen op de verwezenlijking van het plan. Misschien is het ook maar beter z66.

De gouverneur heeft zich door de vele protesten tegen het afschaffen der tijdschoten laten vermurwen en den 15en November 11. boemde alweer het avondschot over Paramaribo, welks bevolking den ouden, vrouwen tijdmeter, die daar de klokken van torens en kerken vervangt, met uitbundig gejuich begroette. Aan de wederinvoering der tijdschoten is echter de voorwaarde verbonden, dat de bevolking zelve de de kosten zal dragen. Waarschijnlijk zal dus hiertoe een afzonderlijk fonds in het leven worden geroepen, want anders zouden de kosten door het subsidie toch weer op het moederland worden verhaald.

Het ziet er nog altijd niet naar uit dat het subsidie voor 1906 beperkt zal blijven tot het toch reeds hooge bedrag der raming. Met de invoerrechten blijft het sukkelen, in de maand September 11. werd wederom 200 ongeveer een 20.000 gld. minder ontvangen dan het twaalfde der raming over het heele jaar aanwijst, en over de eerste 9 maanden van het jaar bleven

zag.

Zij had aan zijn eergierig, krachtinspannend en rusteloos levenstreven, een nieuwe aantrekkelijkheid verleend, een bekoorlijkheid, waarvan hij tot nu toe nauwelijks een flauw vermoeden had.

En dat moest nu opeens zoo gewelddadig verstoord worden?!

Hoe had een vrouw zulk een macht over hem kunnen verkrijgen?

Deze liefde was hem over het hoofd gegroeid. Zij maakte hem zwak, en bracht hem in verwarring.

Hij, die heden nog zoovelerlei en zooveel gewichtigs te regelen had, richtte zijn schreden niet naar de Duitsche legatie, waar alles op hem zat te wachten, maar naar de Fransche missie, om zich te verzekeren, dat Père Dieudonné werkelijk terstond naar Maleen ging.

Op dezen weg kwam hij tot het besluit, aan dien toestand een einde te moeten maken.

„Het richt ons beiden te gronde,” zeide hij bij zichzelf. „Haar en mij. Wij moeten het overwinnen. Dat is het beste.”

Hij greep in zijn borstzak, en haalde er een met potlood beschreven blaadje papier uit.

Hoevele malen had hij dit in dezen bangen nacht

de ontvangsten ongeveer 70.000 gld. beneden het geraamd bedrag. Tot de andere middelen, die teleurstellingen zullen opleveren, zullen waarschijnlijk kunnen worden gerekend de accijns op gedistilleerd, vergunnings- en concessierecht op het ontginnen van delfstoffen en de posterijen, deze laatste waarschijnlijk als gevolg van de meerdere faciliteiten voor het verkeer, door het uitvallen eener rechtstreeksche verbinding. Hiertegenover staan echter onderscheidene middelen, waarvan de opbrengst einde September 11. reeds de raming over het heele jaar overschreed of zeer nabijkwam, als de inkomsten- en de grondbelasting, de ontvangsten der koloniale spoorwegen, en het vergunnings- en concessierecht tot het ontginnen van balata, waaruit ten aanzien van twee belangrijke industrieën voor de kolonie, balata- en goud-industrie, hoopvolle conclusiën vallen te trekken.

Wat de goud-industrie betreft, waarbij blijkbaar meer op den voorgrond staat, het meer loonend maken van het bedrijf op de reeds uitgegeven terreinen, dan het zoeken van nieuwe, bracht Onze West weder het bericht van de ontdekking van een belangrijke goudvondst. Eene hoeveelheid van 1120 gram werd door de politie in beslag genomen, als waarschijnlijk ten nadeele van een plaser in Saramacca. Waar blijft de plaser-politie?

Met het onderzoek naar den omvang van het, door de lepra in de kolonie aangerichte kwaad, wordt thans een aanvang gemaakt, waar de daartoe voorziene commissie thans is ingesteld. Moge die omvang buiten de thans reeds officieel bekende gevallen, welke reeds tot krachtige maatregelen ter beteugeling zouden moeten aanleiding geven, zoo gering mogelijk blijken te zijn.

We hadden reeds gelegenheid op een en ander kwaad in de kolonie te wijzen, die der godsdienstverdeeldheid, waarop sommige luitjes schijnen aan te willen sturen. Onze West had weer 'n typisch bericht, dat wij hieronder overnemen:

„Naar wij vernemen is door het hoofd van de Annijschool eene aanklacht ingediend tegen pastoor Luykx, wegens het binnendringen der school zonder verlof, en belediging.

De Annijschool is door de Evang. Broeder Gemeente gesticht voor Britsch Indische kinderen. Volgens de aanklacht van het hoofd der school is pastoor Luykx. Donderdagmorgen de school binnengedrongen, vergezeld van eenige handlangers (Br. Indiërs) en eischte hij op ruwen toon het vaccinatiebewijs van een leerling, Marius Ramsahai, die hij beweerde dat thans leerling was van de roomsche Petrus en Paulusschool. De pastoor beweerde door de moeder gemachtigd te zijn het vaccinatiebewijs op te eischen en de leerling mede te nemen. De moeder was medegekomen, doch bevestigde niet dat de pastoor haar gemachtigde was en vroeg ook niet naar het bewijs, zoodat dit niet werd afgegeven.

Aan het herhaald verzoek van het hoofd der school aan pastoor Luykx, om het gebouw met zijn handlangers te verlaten, werd niet voldaan. Toen de onderwijzer daarop de beide Britsch-Indiërs buiten zette, werd hij door hen met parapluie en stok bedreigd en door pastoor Luykx uitgescholden voor vagebond, dief en struikroover, woorden die kort daarna in tegenwoordigheid van een agent van politie werden herhaald.

Toen de onderwijzer zich bukte om aan den leerling in kwestie te vragen, waarom hij de school wilde verlaten, om naar de roomsche school te gaan, rukte pastoor Luykx den onderwijzer bij de jaspanden achteruit. Niettemin verstonden de aanwezigen de verklaring van den jongen, dat de pastoor hem een gulden had gegeven.

De onderwijzer beklaagt zich, dat de pastoor herhaaldelijk kinderen van de Annijschool door beloften en geld overhaalt om over te gaan naar de roomsche school, zooals door tal van getuigen is gestaafd.

Nu de zaak in handen van de bevoegde macht is gesteld, zullen wij ons weerhouden van opmerkingen, doch afwachten het recht dat zal worden gedaan.”

Curaçao. In de Vrijmoedige van den 22en

gekust!

Thans verscheurde hij het tot kleine snippertjes, die hij aan den zeewaarts-waaienden wind prijs gaf.

Het kostte hem pijn. Alle kleur week uit zijn gezicht, zijn oogen schenen in te zinken en al zijn trekken zich te verscherpen.

Toen kwam hem het bijbelwoord in gedachten: „Ergert u uw rechteroog, zoo ruk het uit en werp het van u.”

Waarachtig! Als het uitrukken van een oog was dit voor hem.

Een half uur nadat Kromé Maleen verlaten had, stond Père Dieudonné aan haar bed.

Hij was een deftig man van afkomst, een voor-naam man in zijn priesterlijken rang, en stond over het geheele kustland in hoog aanzien.

Ofschoon men van allerlei babbelde omtrent zijn verhouding tot Mademoiselle d'Elville, maakte men, naar 's werelds gebruik, den man daarvan veel minder een verwijt dan de vrouw.

En inderdaad, wanneer men deze beide menschen kende — haar, zoo openhartig en vurig en hem, zoo fijn en zacht, — dan kon men zeer wel op het vermoeden komen, dat wat er ook tusschen hen beiden

November 11. vonden wij eene repliek van den secretaris van het Groepsbestuur der Nederlandsche Antillen van het A. N. V. op een in genoemd blad verschenen ingezonden stuk van den heer van den Brandhof, dat ook in ons blad werd opgenomen.

Wij verwijzen belangstellenden naar bedoeld blad en meenen slechts te moeten mededeelen, dat de heer Snijders, na kennisneming van de verdediging van den heer v. d. Br. blijkbaar versterkt is in de meening, dat laatstgenoemde de belangen der groep niet naar behooren heeft voorgestaan in het bekende, nu gelukkig afgedane Neerlandia-incident.

Personalia.

Uit de laatste mail vernemen wij dat:

De controleur **H. A. Elias** is belast met het bestuur over de controle-afdeeling Parigi.

De controleur **W. K. H. Ypes** is belast met het bestuur over de afdelingen Toba en Selindoeng.

De controleur **J. M. Masset** is belast met de waarneming der betrekking van assistent-resident-secretaris der residentie Tapanoei.

Aan den landraad-voorzitter te Meester-Cornelis en Bekasie, **Mr. A. Heijman**, is wegens ziekte een maand verlof verleend.

De te luitenant **J. F. E. ten Klooster**, van het korps maréchaussée te voet in Atjeh en onderhoorigheden, is op verzoek eervol ontslagen van zijne plaatsing bij het korps en in verband daarmee teruggevoerd van á la suite van zijn wapen.

De ritmeester der cavalerie **R. Hendriks**, in garnizoen te Soerabaja, heeft wegens ziekte een jaar verlof naar Europa gevraagd.

Notaris de Riemer. Gisteren is te Depok overleden een oud-Bataviaan, die lange jaren het notarisambt aan de Kalibesar heeft uitgeoefend.

Op 67-jarigen leeftijd is namelijk te Depok zacht en kalm ontslagen de heer **J. D. de Riemer**, die aldaar zijn laatste dagen heeft gesleten.

Majoor Posno. Naar aanleiding van het bericht, dat de majoor der cavalerie **A. B. J. W. Posno** binnenkort naar Indië zal terugkeeren, schrijft een medewerker van de Locomotief hier ter stede, die op informatie is uitgetogen, het volgende aan zijn blad:

„Het verlof van majoor Posno is geëindigd, er is geen aanleiding om dat te verlengen, hoogst waarschijnlijk verlangt de heer Posno dat ook zelf niet en bij zijn terugkeer in Indië zal hij, als overcompleet in zijn rang, op non-activiteit moeten worden gesteld.

Dat klinkt allemaal heel eenvoudig en gewoon, doch is dit onder de bestaande omstandigheden niet.

Er bestaat een partij bij het ruiterwapen, die niets liever wenscht dan dat majoor Posno wegens volbrachten diensttijd gepensionneerd wordt. Het waarom behoeft niet te worden gereleveerd en staat volgens veler oordeel niet zóó vast, dat tegen de overwegingen, die tot de minder gunstige opinie omtrent majoor Posno hebben geleid, geene bedenkingen zouden zijn aan te voeren.

Het pensionneeren, wegens volbrachten diensttijd, zal dus, wil het verleend kunnen worden, op verzoek van belanghebbende moeten geschieden en tot het doen van dat verzoek zal deze niet dan noodgedwongen overgaan, volgens veler meening zeer terecht.

In de Locomotief is gerept over de mogelijkheid om den majoor Posno plaatsing te geven aan het militair departement, hetgeen tot billijke tegemoetkoming in de toch reeds zoo zeer benadeelde financiële omstandigheden van dezen hoofdofficier zou kunnen leiden, doch bij de VIIIste afdeeling is voor een officier in dien rang geen plaats en waar elders zou tot die plaatsing aanleiding kunnen worden gevonden?

Nu zoo min bij de nederlandsch indische regeering

voorgevallen mocht zijn — iets positiefs wist niemand — zij er het initiatief toe genomen had.

De pater was een uitstekend dokter — een arts bij de gratie gods, die den heilkundige, den zielverzorger en den zachten ziekenverpleger in zich verenigde.

Zijn hand was zacht en koel en zijn stem deed het oor aan als muziek.

Desniettenstaande hadden zijne geneeswijzen veel van paardenmiddelen.

Maleen, die alles geduldig verdroeg, vond, dat de middelen zwaarder te verdragen waren, dan de kwaal.

Tegen den avond steeg de bloedwarmte weer, en verloor zij het bewustzijn.

Nochtans voelde zij, dat iemand zich zorgend met haar bezighield, die niet, zooals Tsjekanajo, wachtte tot zij een verlangen te kennen had gegeven, om daaraan dan in blinde gehoorzaamheid te voldoen.

Het was iemand, die met overleg handelde, en geheel zelfstandig.

Toen in den morgen, met de dalende bloedwarmte, haar bewustzijn terugkeerde, zag zij iets, dat haar in het eerst als een voortzetting van haar koortsfantasiën voorkwam.

In de op de hal uitkomende, helder verlichte deur

als bij het departement van koloniën termen schijnen te bestaan om den heer Posno ongevraagd uit den dienst te verwijderen, zal 't voor dezen het best zijn, zich zonder meer te schikken in den toestand, waarin hij bij zijn terugkeer in Indië zal worden gesteld, een kalme, afwachtende houding aan te nemen, zich niet te laten verlokken tot reclamatiën, het te berde brengen van grieven of wat dies meer zij, kortom op waardige wijze de beëindiging van den voor hem pijnlijken toestand tegemoet zien."

Nederland in Japan. De heer **B. van Wattum**, ambtenaar van Chinesische zaken, die in October 1904 met verlof naar Holland vertrok, heeft gedurende een jaar te Berlijn het japansch bestudeerd en is, naar de Locomotief mededeelt, den 23en September van den Haag naar Japan vertrokken, waar hij bij aankomst voorloopig als vertegenwoordiger van ons land zal worden aangesteld.

Een jachtongeluk. Men schrijft aan het Soerab. Handelsblad: De heer **Médard**, ingezetene van Madioen, die den 4den November in de omstreken van Saradan jaagde, had het ongeluk een inlander voor een wild varken aan te zien en schoot op hem, ongeveer op de plaats waar de ruggegraad eindigt. De gewonde werd den volgenden morgen per trein overgebracht naar de ziekeninrichting te Madioen.

De heer **M.** deed en doet nog alles, wat in zijn vermogen is, om het door hem veroorzaakte leed te verzachten.

Aan den assistent-resident van Tjiandjoer, **A. A. van Dijk**, is wegens gewichtige redenen voor onbepaalde tijd verlof verleend naar Semarang.

Aan den assistent-resident van Kraksaan, **H. A. A. Obertop**, is wegens gewichtige redenen een maand verlof verleend naar Bandoeng.

De controleur **C. de Groot** is belast met het bestuur over de controle-afdeeling Sidajoe.

Aan den boekhouder-kassier bij het vendukantoor te Medan, **J. G. Jacobs**, is wegens ziekte twee maanden verlof verleend naar Soekaboemi.

Een toelichting. Bij de ontvangst van het telegram, dat aan de Javabode de benoeming meldde van den heer **Ginjoelen** tot hoofdagent der Scheepsagentuur voorheen **J. Daendels & Co.** heeft het blad inlichtingen gevraagd aan genoemde firma, die toen niet voldoende konden worden gegeven. Onlangs echter werd door de firma gemeld, dat de heer **H. Hissink**, directeur der Scheepsagentuur voorheen **J. Daendels & Co.** de functie van hoofdagent, die tevens door hem vervuld wordt, in den loop van 1908 zal nederleggen en het beheer van die vennootschap te Batavia dan zal worden opgedragen aan twee hoofdagenten, te weten den heer **L. H. Hissink**, thans agent te Batavia, en den heer **L. J. Ginjoelen**, laatstelijk inspecteur bij de Koninklijke Paketvaart-maatschappij, thans chef van de afdeeling Passage bij de directie der Stoomvaart-maatschappij Nederland te Amsterdam.

Het ongeluk te Tjepoe. Over het verdinken van mevrouw **Carter**, geboren **Lans**, te Tjepoe, vernam het Soer. Hbld. nog de volgende bijzonderheden:

De heer **Carter** had nadrukkelijk aan zijn vrouw gezegd om niet in de rivier te gaan baden, daar hij wist, hoe gevaarlijk dat was. Niettemin liet genoemde dame zich door de familie Burger overhalen, die waarschuwing in den wind te slaan.

In de rivier was het een gestoei van belang; daardoor kwam mevrouw **Carter** in het diepe terecht en was ineens verdwenen. Zij had haar kleeren gedeeltelijk aangehouden en kon daardoor blijkbaar niet meer bovenkomen.

Een drietal kinderen, neef en nichtjes uit Soerabaja, die bij mevrouw **C.** gelogerd waren en niet in de rivier waren gaan baden, zagen het ongeval van den oever en schreeuwden den heer **B.** toe om te helpen. Deze was evenwel geheel zijn tramontane kwijt en stak

opening, stonden twee witte gestalten, een priester en een dame.

Maleen herkende **Père Dieudonné** en **Mademoiselle d'Eltville**.

Zij spraken zacht met elkander, en het scheen haar toe, dat hun gezichten bezorgd stonden.

„Ach", dacht Maleen, „ik zal sterven. Wat een zege!" Zonder Krome is het leven waardeloos, en niet hem mag ik niet leven. Hoe goed, dat ik juist nu sterven mag! Het is zeker niet erg. Ik zal zwakker en zwakker worden, totdat ik niets meer weet en niets meer voel. **George** trouwt met een derde, en heeft haar even lief, als hij zijn eerste vrouw en mij heeft liefgehad. Spoedig zal ik vergeten zijn, want het leven gaat zijn gang. Alleen „hij" zal er nog wel dikwijls aan denken, dat hij eenmaal een vrouw heeft liefgehad, meer dan hij geloofde dat hij liefhebben kon."

„A tantôt, madame," hoorde zij den priester zeggen. En hij verdween.

Josephine d'Eltville streek met haar kleine, magere, gele hand hand over voorhoofd en oogen; toen trad zij in de kamer terug en kwam naar het bed, waarin Maleen haar met glanzende oogen lag aan te staren.

„Ah, madame, is u wakker?" sprak de Française op vroolijken toon.

geen vinger uit. Toen sprong de oudste knaap, na haastig zijn kleeren uitgetrokken te hebben, moedig te water en dook naar zijn onder water verdwenen tante. Geruimen tijd daarna kwam hij weer boven, roepende: „Hier ligt zij, ik heb haar bij den hals vast gehad, maar ik kan haar niet boven brengen. Help mij!"

De arme jongen was de uitputting nabij; niettemin stak de heer **B.**, nog heelemaal van streek, weder geen vinger uit om den gezonken vrouw of den met zijn laatste krachten naar den oever worstelenden knaap te helpen.

Gelukkig slaagde deze er ten slotte in aan land te komen; anders waren er twee slachtoffers gevallen.

Een half uur later werd het lijk op dezelfde plaats opgevischt, dus niet een dag later, zooals eerst gemeld werd. De haastig toegesnelde echtgenoot en dochter konden helaas de levensgeesten niet meer opwekken.

Toen de geneesheer den dood had geconstateerd, werd naar de familie te Soerabaja getelegrafeerd langs de lijn der **N. I. S.**, om den schok niet te plotseling te doen aankomen, dat de verdrinkene zwaar ziek was. Dat was tusschen 11 en 12 uur 's morgens. Het telegram bereikte den geadresseerde 's avonds 7 uur, nadat het tweede telegram reeds lang den dood had gemeld. Toestanden!

Van Vreemde Koloniën.

Katoen in de engelsche koloniën. Hoe staat het nu toch eigenlijk met de resultaten van het streven der **British Cotton Growing Association**? De heer **Emile Bailland**, met eene officieele zending naar de engelsche koloniën in West-Afrika belast geweest, waar die vereeniging inzonderheid hare pogingen in het werk stelde om er de katoen-cultuur te doen slagen, deelde omtrent den uitslag dier pogingen het volgende mee:

Toen de vereeniging werd opgericht, was men, dank zij het enthousiasme van **sir Alfred Jones** ten opzichte van de tremendous possibilities van West-Afrika te Liverpool en Manchester overtuigd, dat in drie jaren tijds de van gindsche koloniën te betrekken hoeveelheid katoen voldoende zou zijn om de amerikaansche markt te beheerschen, en nog in het daaropvolgende jaar verzeerde de directeur der **B. C. G. A.** den eersten minister dat de resultaten van het eerste onderzoek in die koloniën wezen op de waarschijnlijkheid, dat de uitvoer dier landen binnen vijf jaren tijds op één miljoen balen kon worden geschat, belangrijk minder dus al dan de eerste verwachting aannam, maar toch nog een respectabele hoeveelheid.

Ging de heer **Jones** op gissingen af, de heer **Hutton** kon zich evenwel beroepen op de verklaringen van deskundigen, door de vereeniging naar de verschillende koloniën gezonden, en die allen even gunstig rapporteerden omtrent de te verwachten toekomst der katoen-cultuur in Gambia, Sierra Leona, Goudkust, Lagos en Nigeria.

Bij allen stond het evenwel vast, dat de cultuur eene volkscultuur behoorde te wezen, door de inlanders zelve gedreven.

Men ging toen aan den gang. De koloniale besturen brachten door een printah aloes aan de hoofden, het katoen-wagentje aan het rollen, verleenden belangrijke subsidiën aan de vereeniging en zegden het kosteloos vervoer van de katoen op de spoorwegen toe. De vereeniging kocht alle katoen op, die haar werd aangeboden, en **sir Alfred Jones** vervoerde het product kosteloos op zijne schepen naar Engeland. In elke kolonie werden bovendien door de vereeniging stoomegreneer-machines opgesteld, en toen meende men dat de zaak gezond was.

Maar in Gambia bleek de aardnoten-cultuur veel voordeliger voor de inboorlingen te zijn dan die van katoen, zoodat daar van verdere pogingen ten opzichte van de katoen-cultuur werd afgezien. In Sierra Leona blijken zoowel bodem als klimaat weinig geschikt voor eene intensieve katoencultuur. Ter Goudkust bepaalde men zich tot steun aan de van bestuurswege ondernomen proefaanplantingen aan de oevers

„U is den ganschen nacht bij mij geweest!"

Mademoiselle d'Eltville glimlachte.

„U mocht niet alleen gelaten worden; u wildet volstrekt het bed uit en de straat op, van nacht."

„Daar weet ik niets van. Was de koorts heel hoog?"

„Ja."

„Hoeveel graden?"

„Vrij hoog."

„Dat op-en-af is amusant."

„**Père Dieudonné** vond het van nacht in het geheel niet amusant."

„Geloof je, dat ik sterven zal?"

„Hij hoopt, dat u de ziekte spoedig te boven zult zijn."

„Ja. Als men dood is, dan is men alle ziekten te boven."

„Zoo bedoelde hij het niet. Uw koorts is tamelijk hevig, maar wie zoo kijkt en praat als u, madame, die sterft nog niet."

Maleen sloot de oogen.

De dood ware haar welkom geweest. Thans echter ontwaakte weer de liefde tot het leven.

Het leven is toch mooi — zelfs zonder hem! —

(Wordt vervolgd.)

van de Volta. En het is op het oogenblik nog alleen de kolonie Lagos waaromtrent goede verwachtingen schijnen te kunnen worden gekoesterd.

De katoencultuur was daar trouwens geen onbekende. Nog in 1872 bedroeg de waarde van den uitvoer omstreeks 600.000 gld., maar in 1896 had de uitvoer geheel opgehouden. Het gold hier dus eene oude cultuur weer nieuw leven in te blazen.

De B. C. G. A. vestigde onmiddellijk te Abeokoeta en Ibadan stoom-egreneer-machines, met gelegenheid tot opkoop van ruwe katoen van de inboorlingen, die daarvoor één penny per engelsch pond betaald kregen. De inlandsche planters hadden echter weinig lust hun product naar genoemde plaatsen te brengen en bleven dit op hunne locale markten aanbieden. Het gevolg daarvan was, dat de tusschenpersonen als opkoopters optraden, die van den kooprijzen hun deel op de inboorlingen moesten verhalen, zoodat de waarschijnlijkheid zich voordeed, dat de cultuur als niet loonend door de bevolking zou worden losgelaten. In het voorjaar van 1905 vreesde men daar ernstig voor, toen evenwel de resident van Ibadan, kapitein Elgee, er niet tegen opzag om met een weegschaal toegerust alle dorpen van zijn gewest te bezoeken en daar den inboorlingen te toonen wat een pond was en hoeveel katoen zij moesten leveren, om daarvoor van de vereeniging, die behalve te Abeokoeta en Ibadan nog op verschillende plaatsen vertegenwoordigd was, één penny te bekomen.

Dit aanschouwelijk onderricht leidde tot bevredigende resultaten, daar de cultuur zich weder meer uitbreidde, wat ook uit den uitvoer blijkt, die na van 5 tonnen in 1902 tot 570 in 1905 te zijn gestegen, in de eerste 10 maanden van dit jaar 1089 tonnen gezuiverde katoen bedroeg.

Van bestuurswege wordt alles gedaan om door verbetering der verkeersroutes meerdere streken voor de katoencultuur te ontsluiten. De spoorweg zal tot Ilorin worden doorgetrokken, en het staat vast dat de lijn daarna tot den Niger zal worden voortgezet. Van den spoorweg worden verschillende goede wegen naar het binnenland aangelegd, zoo is nu onlangs de weg van Ibadan naar Oyo, de hoofdstad van Yoruba gereed gekomen, waarop het bestuur een automobiel-transportdienst tracht in het leven te roepen.

Van de zijde der B. C. G. A. zullen bij de bestaande inrichtingen te Abeokoeta en Ibadan nog op vier andere plaatsen gelegenheden worden geopend om de katoen te zuiveren. Wanneer die in 1907 zullen kunnen worden opengesteld, zullen de verschillende inrichtingen in het geheel 17000 balen in het jaar kunnen behandelen.

„Zij het ook“, merkt de heer Bailland op, „dat men nog verre is van de eerst vooropgestelde resultaten, de verkregen uitkomsten zijn er niet minder opmerkelijk om, wanneer men bedenkt wat aan het katoenvraagstuk voor West-Afrika vastzit, en de tentoon-gespreide werkzaamheid is alleszins lofwaardig. De vereeniging heeft gelukkig om zoo te zeggen kunnen uitgeven zonder te rekenen. Waren hare inkomsten niet zoo belangrijk geweest, dan zouden de sommen verkwist in landen waar een eenigermate ernstig onderzoek naar de landbouwtoestanden zou hebben geleerd dat elke poging vruchteloos moest zijn, haren ondergang hebben kunnen teweeggebracht.“

Wat men der vereeniging met recht zou mogen verwijten, is dat zij niet voldoende aandacht schenkt aan de qualiteit van het product. De katoen van Lagos is van eene goede lengte en sterk, maar grof, ruw en te zeer gekleurd.

De vereeniging is in dit opzicht werkzaam geweest, toen zij, begrijpend dat het beloofde millioen balen niet zou binnenkomen, in 1904 besloot zelf groote aanplantingen in het leven te roepen. Het bleef er bij eene, waaraan belangrijke sommen werden besteed, in de buurt bij Ibadan. De uitkomsten waren evenwel niet bevredigend, naar de heer Bailland opmerkt, omdat te laat gezaaid was, maar zij gaven aanleiding om het plan eener cultuur op groote schaal in eigen beheer door de B. C. G. A. te doen loslaten. Op een klein gedeelte van het terrein worden de proeven voortgezet, maar de rest wordt aan inlanders verhuurd, die door de mislukte proef nog meer versterkt zijn in hunne meening, welke hierop neerkomt, dat de blanken het heel ver mogen hebben gebracht in den katoenbouw in hun eigen land, maar daarvan in Afrika slechts weinig benul hebben. Eene meening, die natuurlijk niet dienstig is om de inboorlingen te bewegen zich veel van de lessen der blanken aan te trekken, die er op uit zijn om door het verstrekken van beter zaad, dat andere plantwijzen vraagt, het inlandsch product te verbeteren.

De heer Bailland meent, dat in dit opzicht nog veel door de B. C. G. A. zal moeten worden gewerkt.

Java-suiker in Engelsch-Indië. De Swadeshi-beweging keert zich in deze kolonie tegen de uitheemsche suikers, inzonderheid tegen de geraffineerde biet-suikers, omdat in de raffinaderijen van beenzwart gebruik wordt gemaakt. Nu zou men zoo zeggen, dat de niet-geraffineerde Java-suiker, waarop het odium niet rust, dat diergelijke producten bij de fabricage worden gebezigd, door de leiders der beweging van den boycot zou worden verschoond, teneer wij de inheemsche suikerproductie beneden de locale consumptie blijft. Wie zoo dacht, heeft het evenwel glad mis.

Doerga Tsjaran Dass, een koopman, die in een

dorp in Taridpoer een winkelzaak heeft, had eene hoeveelheid Java-suiker geïmporteerd, ter waarde van omstreeks 4000 gld. Toen de man evenwel een gedeelte had laten opvoeren, en aan het verkoopen wilde gaan, verbood de zemindar of landeigenaar van het dorp aan de inwoners om van die suiker te koopen, toen hij gehoord had, dat het product van Java kwam. Tevergeefs klopte de koopman bij den grooten Surendrah Nath Bannerjee aan, opdat deze zijn invloed zou aanwenden tot opheffing van het verbod van den zemindar, dat toch geen reden had, wijl Java-suiker niet als geraffineerde bietsuiker verontreinigd was door het gebruik van beenzwart. Hij kwam echter aan een verkeerd kantoor, want Bannerjee maakte kalmweg uit, dat Java-suiker niet zoo wit kon zijn, wanneer geen beenzwart daarbij gebruikt was.

Doerga Tsjaran Dass zit nu met z'n Java-suiker opgescheept, totdat wellicht de een of andere mede-boycottende Baboe van Calcutta hem voor 'n prikje van dat goedje wil ontlasten.

Duitschland en zijne koloniën. Het onverwachte is dan toch gebeurd en de duitsche Rijksdag ontbonden, omdat de meerderheid weigerde de gelden toe te staan, welke ten deele zelfs reeds zijn uitgegeven voor Zuid-West-Afrika. De vraag is evenwel of de regeering veel winnen zal bij deze ontbinding, daar vrij algemeen verwacht wordt dat de oppositie, bestaande uit het katholieke centrum en de sociaal-democraten, nog versterkt uit den aanstaanden verkiezingsstrijd zal te voorschijn komen. En wat dan?

Men vergeet niet dat het bij onze oostelijke burens om duitsch rijksgeld gaat, ten aanzien waarvan de belastingbetaler zich zeker wel de vraag mag stellen, of het goed en of het nuttig wordt besteed.

De onthullingen, in den laatsten tijd op duitsch koloniaal gebied gedaan, zijn er wel naar, om twijfel te dien aanzien te wekken, een twijfel, die blijkbaar niet weggenomen is trots de benoeming van den nieuwen Kolonial Director Dernburg, en waarschijnlijk met goed gevolg door de sociaal-democraten zal worden geëxploiteerd.

Wij gelooven dat het verder verloop van deze zaak van zeer groot gewicht moet worden geacht voor de duitsche machtstelling als koloniale mogendheid in nabije toekomst.

Mocht de duitsche volkswil een einde maken aan den strijd in Zuid-West-Afrika, voordat de vrede in het gewest afdoende verzekerd is, dan zullen nieuwe moeilijkheden daar niet uitblijven, die elders in de landen onder duitsche vlag haren terugslag zullen doen gevoelen, en het werk der economische ontwikkeling bij Dernburg's benoeming mede als doel vooropgesteld, tegenhouden nog voordat er eigenlijk mee begonnen is.

Javanen naar de Philippijnen? De Manila Times schreef in haar nummer van den 5en November 11. ten aanzien van de quaestie vanwaar men de noodige arbeiders zou betrekken voor de te verwachten ontwikkeling van landbouw en zoovoort in deze amerikaansche kolonie het volgende:

„Er wordt evenwel ingezien dat het niet mogelijk is om zelfs beschikbare arbeidskrachten in de kolonie zelve daartoe aan te trekken. Men zal dus naar andere landen moeten omzien. Het is nu de vraag, welke? Onder andere plaatsen is het mogelijk, dat Java, bijna voor onze deur gelegen, gunstige resultaten zou opleveren. Volgens een lid eener groote engelsche firma alhier, dat zoo iets afweet van de verschillende in het Verre Oosten beschikbare werkrachten, zijn de Javanen na de Chineezzen, welke laatsten door onze immigratiewetten zijn uitgesloten, het meest te verkiezen. Zij zouden volgens hem tegen een halven peso daags kunnen worden aangeworven. Men zegt dat zij vlijtig zijn en standvastig en gemakkelijk te besturen door wie hen kent. Hier in de Philippijnen zouden zij het voordeel hebben van ras-overeenkomst met de Philippijnen, en men gelooft dat beiden zeer wel met elkander zouden overweg kunnen, daar zij in aard en temperament veel met elkaar gemeen hebben. Men kan tegen het volk niet aanvoeren, wat de japsche zoowel als chineesche werkrachten minder wenschelijk doet achten, namelijk dat zij hun geld niet zouden verteren daár, waar zij het verdienen. Men zegt dat zij op de Philippijnen gelijken wat betreft hun zucht naar spel en vermaken en hun tegenzin in het potten. Met deze eigenschappen schijnt er veel te zijn vóór den javaanschen arbeider. In het vraagstuk waarvoor wij nu staan en dat zich nog veel dringender zal doen gevoelen, zou hij een krachtige factor kunnen blijken om tot eene oplossing te geraken.“

Het begint er zoo langzamerhand op te gelijken, alsof Java het arbeiders-depot zou gaan vormen voor een groot deel van de wereld. Liefhebbers zijn er al genoeg, maar zooals de Locomotief uiteenzette, waarvan ook de Straits Budget nota nam, is de animo onder de bewoners zelve van het „overbevolkte“ Java niet bijster groot om naar verre landen heen te gaan.

En onder die verre landen meenen wij dat de Philippijnen nu niet bepaaldelijk groote aantrekkingskracht voor den Javaan kunnen bieden. Het loon, door de Manila Times genoemd, schijnt tamelijk hoog, maar men vergeet niet, dat het leven in de kolonie sedert de komst der Amerikanen wel twee maal zoo duur geworden is als te voren, tengevolge van

de hooge invoerrechten en de kortelings onder den naam van Internal Revenue Act ingevoerde verbruiksbelasting. Voorts moge er een overeenkomst van ras bestaan tusschen Javanen en Philippijnen, de godsdienst scheidt hen, tenzij men de eerstgenoemde zou willen bestemmen voor ondernemingen op Mindanao, welk eiland grootendeels door mohamedaansche Moros wordt bewoond.

Voordat het Nederlandsch-Indisch gouvernement evenwel toestemming zou verleenen om Javanen voor Mindanao aan te werven, zoude het onzes inziens goed doen de meest stellige waarborgen te verlangen voor eene goede behandeling.

Elders staat de Javaan trots zijn ras-overeenkomst met den Philippijner aan de vrij zekere kans bloot door dezen als minderwaardige te worden bejegend, waar het amerikaansch bestuur den christelijken godsdienst als voorwaarde heeft gesteld voor de reeds toegekende en verder nog toe te kennen politieke rechten, in vrij wel het grootste gedeelte van den archipel, met uitzondering van Mindanao, de Soeloe- en aangrenzende eilanden, aan de bevolking verleend.

Boekbespreking.

In hartelijken dank ontvingen wij van den heer **R. A. van Sandiek** een exemplaar in brochurevorm van de door hem 23 Oct. jl. in de vergadering van het Kon. Instituut van Ingenieurs gehouden zeer belangrijke voordracht: **Waterrechten en Irrigatiewetgeving in Canada en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika en lessen daaruit te trekken voor Nederlandsch-Indië.** Voor belangstellenden ligt het boekje ter kennismaking in de leeskamer Laan van Meerdervoort 195. Hier zullen wij ons bepalen tot het overnemen van enkele gedeelten uit de conclusie, waartoe de schrijver, na een uitvoerige mededeeling van het in Amerika bewonderde en bestudeerde, komt opzietens Ned.-Indië, en dit vooral als een opwekking tot nadere bestudeering. De heer van Sandiek zegt dan:

„Onze vorige Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid Mr. de Marez Oyens heeft eens in de Tweede Kamer bij de behandeling van het Pontveer te Velsen gezegd, dat hij geen voorstander was van dienstreizen van waterstaatsingenieurs naar het buitenland, omdat dit zou kunnen leiden tot toepassing in Nederland van denkbeelden, in het buitenland opgedaan, die voor Nederland niet passen.“

Ik vrees, dat menigeen, bij het lezen van mijn onderwerp, heeft gedacht aan de mogelijkheid, dat ik, in stomme bewondering voor Amerika, de wetgeving aldaar als een voorbeeld zou willen stellen voor Indië.

Ik kan intusschen de geruststellende verzekering geven, dat ik in het geheel geen vergelijking wensch te maken tusschen twee zulke geheel ongelijkssoortige grootheden als de irrigatie in Amerika en de irrigatie in Indië.

Ik geloof echter, dat men zeer veel leert door kennis te nemen van toestanden, die technisch en economisch zoo verbaasd verschillen, en ik hoop daarom, dat de Nederlandsch-Indische Regeering of de Minister van Koloniën spoedig een Indisch waterstaatsingenieur naar Amerika zal zenden om een irrigatiestudieus te maken. Die studieus zal hem wel niet tot slaafsche navolging prikkelen, maar zij zal hem leeren de Indische irrigatiezaak beter te bekijken.

De lessen, die ik wil trekken uit de Amerikaansche wetgeving, liggen dan ook niet zoo maar voor het grijpen.

Het eigenaardige van de Indische wetgeving is namelijk, dat zij feitelijk in het geheel niet bestaat. Zeker, wij bezitten eenige artikelen uit het Burgerlijk Wetboek van Nederlandsch-Indië, betrekking hebbende op algemeene waterwetgeving.

Natuurlijk bestaat er een inlandsch gewoonterecht, doch dit is niet gecodificeerd.

De ontstentenis van een behoorlijke irrigatiewetgeving zal zich des te sterker doen gevoelen al naarmate de irrigatie voortschrijdt. De eerste les, die uit Amerika tot ons komt, is dan ook een vermaning om aan te dringen op een onderzoek omtrent de wenschelijkheid van een irrigatiewetgeving. Laten wij niet in de fout vervallen die wetgeving eerst te maken, als de irrigatie een groote uitgebreidheid heeft verkregen.

Dit geldt misschien niet zoozeer de rijks-irrigatiewerken, door den Staat aangelegd en geëxploiteerd, maar toch is daar ook het gebrek aan wetgeving merkbaar; omdat men ook daar gebonden is aan de aangehaalde artikelen van het Burgerlijk Wetboek, die met water voor landbouwgebruik geen de minste rekening houden. Maar in de allereerste plaats klemt het ontbreken van een irrigatiewetgeving in de streken van West-Java, waar zich de particuliere landen bevinden.

Voor deze landen geldt, behalve de hierboven opgegeven wetten, het „Reglement op de particuliere landen bewesten de Tjimanoeek“.

In de discussie over de Indische Begroting in de vergadering van het Indisch Genootschap van 25 September 1906 is door Mr. Maclaine Pont een zeer sprekend voorbeeld aangehaald van de onhoudbare watertoestanden op die landen, die, mijns inziens, het gevolg zijn van de toepassing van rechtsbegrippen, die er geen rekening mee houden, dat water voor den landbouw kapitaal kan zijn.

Het geldt hier de particuliere landen op Java bewesten de rivier Tjimanoeek. Die landerijen brengen in de verste verte niet op wat zij konden opbrengen.

In de maanden Maart en April zijn de beken en rivieren, welke die landerijen doorsnijden en begrenzen, soms boordevol gepropt met het prachtigste slibhoudende

water, dat nutteloos in de Javazee uitstroomt. Doch aan haar oevers zelf liggen honderden en honderden bouws sawah's te mislukken, omdat zij geen water hebben. Als het in die maanden niet genoeg verkiest te regenen, gaat al de padi, die op die landen geplant is, nagenoeg dood of blijft zeer schraal.

Nu zal men vragen: „Waarom brengt men dat nutteloos wegloopende, slijbhoude water niet op die velden?“ Maar dat is zoo eenvoudig niet, want de laatste eigenaar heeft buiten de grenzen van zijn land niets te vertellen en als het water komt van een hooger liggend land, kan hij daar geen werken aanleggen.

En het resultaat van dezen toestand is, dat gedurende bijna een eeuw het slijbhoude water nutteloos is blijven wegvloeien.

Bestond er een behoorlijke waterwetgeving in Nederlandsch-Indië, gebaseerd niet op de beschouwing: „water waarop men niet gaat varen, is een vijand“, maar: „water is een vriend“, dan zou de Regeering ook zonder eigenaar te worden van de particuliere landen, ten deze kunnen ingrijpen. Dan zouden er niet die talloze, moeilijke waterquaesties rijzen, eensdeels tusschen het Rijk en de particuliere landen, anderdeels tusschen de eigenaars der aan elkaar grenzende landen onderling, die thans nimmer opgelost kunnen worden, in den zin van logica en billijkheid, omdat thans in elk geval de beslissing gebaseerd is op een publiek- en privaatrecht, alleen geschikt voor een nat polderland.

Zeër erkentelijk zijn wij ook den heer **H. van Kol** voor den ons toegezonden overdruk van zijn artikel uit *De Indische Gids* van September jl. **over de bevoeding in droge streken door het bewaren van regenwater**: „Onder den eenvoudigen naam van *Reis-herinneringen*“ geeft de schrijver daarin met groote zaakkenis zijne bevindingen weer van een studie-reis naar Spanje, ondernomen in het belang van het irrigatie-vraagstuk voor Curaçao. Op dit artikel, handelend over een zoo groot actueel belang, vestigen wij hier nogmaals de aandacht en laten daartoe als opwekking het laatste hoofdstuk van zijn werk in zijn geheel volgen:

VI. CONCLUSIE.

And departing, leave behind us
Footprints on the sands of time.
Longfellow's Psalm of Life.

Het domein, de woonplaats van het mensdom, lag bekneld tusschen de onvruchtbare zeeën en de dorre woestijnen, en steeds nauwer werd dat keurslijf, omvattende een steeds grooter aantal millioenen; steeds kleiner de bodem, die voedsel moest verschaffen aan zijn bewoners. . . . Doch de oceanen werden ingekrompen door de verbeterde middelen van verkeer, de woestijnen teruggedrongen door voortdurende uitbreiding der irrigatie, sedert men meer dan ooit gevoelde, dat vooral in de heete en droge gewesten de welvaart van een volk in nauw verband staat met de hoeveelheid water, voor den landbouw beschikbaar, dan wel als beweegkracht gebruikt.

Wanneer men de XIX eeuw kan noemen de eeuw van de steenkool, zal wellicht de XXe de eeuw van het water worden; na het tijdperk der „houille noire“ zal dat der „houille blanche“ aantreken en zullen nieuwe terreinen in cultuur worden gebracht. Zoowel in Zuid-Europa als in Noord-Afrika, in Centraal-Azië als in West-Amerika, in Indië als in Soedan en Australië worden, de dorre landstreken met water gedrenkt. Egypte werd „un vaste oasis en plein Sahara“ en in 70 jaren groeide de bevolking aan van 2 tot 10 millioen inwoners; 2,6 millioen H.A. werden bevoeid, en de opbrengst van de jaarlijksche oogsten blijkt grooter dan de gezamenlijke kosten der irrigatie-werken onzer dagen. In Frankrijk, Spanje en Italië werden 2,4 millioen H.A. geïrrigeerd, in Britsch-Indië omstreeks 21½ millioen H.A. (Zie *Ind. Gids* 1904 I. bl. 558) en in Zuid-Afrika acht W. Willcocks de irrigatie van 1,2 millioen H.A. mogelijk voor 360 millioen gulden, waardoor een nieuwe rijkdom van 1200 millioen zou worden geschapen¹⁾. „C'est par l'irrigation, source de toute richesse, que les Anglais tiennent l'Égypte; ce n'est que par la fertilisation des déserts que la France tiendra le Sahara“; ²⁾ en zoo werd daar de watervoorziening het hoofdprobleem der koloniale politiek.

Ook in onze koloniën ligt nog een ontzaggelijk terrein braak voor de irrigatie, en in de talrijke streken van Java en andere eilanden van den Oost-Indischen Archipel, waar de gewone methodes van bevoeding niet mogelijk dan wel te kostbaar zijn, zal men door het opzoeken van geschikte plaatsen voor reservoirs, en vooral door de studie der terreinen met het oog op de onderaardsche irrigatie, nog uitgebreide landouwen aan den doodslaap kunnen ontrukken; voor Curaçao is deze laatste methode als aangewezen.

Maar dan ook zonder dralen aan den arbeid, de hand aan de spade! Want het groote nut, dat zal worden verkregen, is de hoogste inspanning waard. Geen druppel water ga meer verloren; wel kan de mensch het water niet scheppen, maar hij kan het opvangen en gebruiken, waar hij het vindt. Zoowel het water, dat sluimert in den boezem der aarde, dat wegzinkt in den bodem, als dat opspuit van de oppervlakte, moet worden benut; evengoed het water der stortregens als der zachte buien, der onderaardsche stroomen als der snelvlietende rivieren en der Artesische bronnen, waaraan een nitweg wordt gebaad. Niets ga verloren, alles wordt gebruikt, en onvruchtbare streken zullen herschapen worden in lachende landouwen, dorre gronden in groene en dicht begroeide beëmden.

1) *Report on the Irrigation of South Africa*. Accounts and Papers English Parliament 1902 vol XII pag. 302.

2) *Cannals. Travaux d'irrigation dans l'ancien continent.*

Wanneer Regeering en volk met toewijding en energie er naar streven, om door het bewaren van regenwater de droge streken te drenken, kan alom welvaart en rijkdom worden verspreid, en het tegenwoordig geslacht een heerlijke erfenis achterlaten aan hen die na ons komen, en van die zegeningen zullen genieten als wij er niet meer zullen zijn.

Er is een vierde druk verschenen van het merkwaardige boekje: **De Javaansche Geestenwereld**, door **H. 1. van Hien**. Het bevat thans vijf deelen.

In het nieuwe deel vindt men behalve een uitgebreid Brahmaansch en Boeddhistisch pantheon, de legenden, die op de hooge personages betrekking hebben. Het tweede deel, *De Woekoe's*, bevat de beschrijving van de vereering van sylphen, nimfen, gnomen, kobolden, lucht-, water-, berg-, bosch-, vuur- en andere goden; spoken, demonen, reuzen, titanen en andere vergoddelijke wezens, alsmede hoe de Inlanders met deze goden enz. in betrekking staan door middel van hun *woekoe's*. En in het derde deel *De Ngelmoe's*, vindt men de beschrijving van de vereering van zon, maan en sterren, de betrekking, waarin de Inlanders vroeger tot deze hemellichamen stonden, door middel van hun *ngelmoe's*, de verklaring dezer *ngelmoes* en van tooverformulieren, en zoo voort.

INGEZONDEN.

Geachte Redactie,

De Minister van Koloniën, de heer Fock, gewezen Indisch advocaat, heeft bij de onlangs plaats gehad hebbende openbare behandeling van het wetsontwerp betreffende den aanleg van een spoorweg uitgaande van den Sumatra Staatsspoorweg naar Priaman, mijne houding in deze aangelegenheid als assistent-resident van Priaman afgekeurd en goedgevonden mij onbetrouwbaar¹⁾ te noemen, dewijl ik, wetende dat de bedoelde post op de begroting was gebracht en bezwaren tegen den aanleg van de onderwerpelijke lijn hebbende, die niet ter kennis van de Regeering zou gebracht hebben, maar die dadelijk medegedeeld hebben aan de Kamerleden van Kol en Tydeman.

Ofschoon het oordeel van den Minister over mij mij gansch en al onverschillig is, wensch ik toch, nu de toenmalige, thans in den Haag wonende, Gouverneur van Sumatra's Westkust, die door den Minister werd geraadpleegd, die dien Minister ter zake beter had kunnen inlichten, dat echter blijkbaar niet deed en ook nu nog blijft zwijgen, met een enkel woord ter kennis van de Kamerleden te brengen, dat ik den blaam door den Minister op mij geworpen in geen deele verdien.

Immers zooals van zelf spreekt, heb ik, dadelijk nadat in Juni 1902 mij officieel kennis was gegeven, dat de Indische Regeering den Minister had voorgesteld fondsen beschikbaar te stellen voor den aanleg van voormelde spoorlijn, mij in eene missive van Augustus van dat jaar gewend tot mijn Chef, den Gouverneur van Sumatra's Westkust.

Ik deelde hem in dit schrijven mede, dat bij hoeden en bevolking bezwaren tegen den aanleg van de lijn bestonden en ik zelf ook de urgentie van den maatregel vooralsnog niet kon inzien; dat ik echter gaarne wilde weten op welke gronden de spoordirectie den bouw dezer lijn aanbevolen had, ten einde die gronden te kunnen beoordeelen; dat zoalang het voorstel geen wet geworden was, het nog altijd tijd was om met bestaande bezwaren voor den dag te komen, weshalve ik hem beleefd uitnodigde mij het betrekkelijk voorstel mij alsnog in handen te willen doen stellen.

Eenige dagen later werd mij door gemelden Gouverneur bij officieel schrijven geantwoord: dat, waar de Regeering blijkbaar over voldoende gegevens had kunnen beschikken om ook zonder mijn advies de wenschelijkheid te beoordeelen van den aanleg van bedoelde spoor en zij reeds als hare meening had uitgesproken, dat de aanleg uit een economisch en financieel oogpunt alleszins aanbeveling verdiende, het niet meer op zijn weg lag de, op die zaak betrekking hebbende, stukken aan de Regeering op te vragen ten einde die nog eens door mij te doen beoordeelen, hetgeen hij bovendien overbodig achtte omdat, wat hem advies gevraagd, ook zijn advies gunstig zou zijn geweest.

Dat ik mij deze afsnauwerij, door een Gouverneur, die ter nauwer nood opgetreden, van de toestanden in de Benedenlanden zeer onvoldoende op de hoogte moest zijn en in elk geval geheel onbekend was met de speciale toestanden in de afdeling Priaman, waar hij toen nog geen voetstap had gezet (ook later tot aan zijne aftreding verbleef hij slechts één dag te Priaman) niet heb laten welgevallen, kan men wel begrijpen.

Als chef der betrokken afdeling, sedert April 1900 als zoodanig opgetreden, met een een en twintigjarige ervaring (die ik gerust stel tegenover de ruim achttienjarige van den Gouverneur) ter Sumatra's Westkust opgedaan, in alle rangen behalve de hoogste, had ik in de eerste plaats recht als adviseur gehoord te worden.

1) Van advokaten worden helaas geen conditio-staten ingedeed; hoe zouden die van den heer Fock, wat zijn betrouwbaarheid betreft zijn ingevuld geworden? De mijne durf ik te vertoonen.

Door het schrijven van mijn „Open Brief“ stelde ik mij derhalve geenszins, zooals de Minister op 22 November jl. beweerde, als het ware tusschen de Regeering en de Volksvertegenwoordiging, maar na de weigering in 1902 van den Gouverneur om mijne bezwaren te vernemen, (in 1904, aldus bleek mij eerst onlangs, werd de gelegenheid wederom geboden, van welke gelegenheid hij echter ook toen geen gebruik maakte) bleef mij geen ander middel over om mijn stem te doen hooren.

Met de opname dezer regelen zult u mij ten zeerste verplichten.

Uw dw. dr.

TWISS.

Gep. Assistent-Resident.

Apeldoorn, 13 December 1906.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

Weekblad voor Indië. 1906. No. 28.

Het beleid van den bevelhebber der Bali-expeditie, door M. van Geuns. — Reuzenprojecten voor het wereldverkeer, door P. — Van 't oude Soerabaja, door Gabriël (vervolg). — Een feest in den kraton te Jogjakarta, door J. E. Jasper (met teekeningen van den schrijver). — De Bali-expeditie (met foto's). — Het zware terrein op Bali (met afb.). — Poepotan (met afb.), door Ceës. — Indische indrukken, door Carlo. — Een wenk aan Carlo. Enz.

Indisch Genootschap. Vergadering van 12 November 1906.

Volkplantingen van staatswege van Javanen op Nederlandsch Nieuw Guinea (Voordracht van den heer P. J. van Houten).

Vereeniging „Moederland en Koloniën“. 7e Jaar. 1906—1907. No. 4.

Onze zeemacht, door J. van der Elst.

De Indische Mercur. 1906. No. 51.

Het aftappen der Para-caoutchouboomen, door A. H. Berkhout. — Een Nederlandsch boek over vetten, door P. v. d. W. — De caoutchouc-tentoonstelling op Ceylon in 1906. — De plantersbijeenkomst te Bondowoso. — Een nieuw systeem voor het broeien van tabak. — Verslagen van Maatschappijen. — Dividenden. Enz.

Eigen Haard. 15 December 1906.

Van de Bali-expeditie (met afb.). — Njootje en Nonnie, door Louise B. B. (vervolg). — De interessante geschiedenis van een aap, door Mevr. E. A. S. Corporaal-Haak Bastiaanse te Soerabaja (met afb.). — Uit Bali (met afb.).

Verslagen der Marine-Vereeniging. Jaarg. 1906—1907. No. 1.

Over de beteekenis van de nieuw opgerichte Nederlandsche Vereeniging „Onze Vloot“, door A. G. Ellis.

Brengt een bezoek aan

„BOEATAN“

Plaats 9. DEN HAAG.

Permanente Tentoonstelling van Ned.-Indische Kunstnijverheid en huisvlijt. *Vrij entree.*

Theesalon open van 3—6.

Om uit te knippen.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende

wonende te..... wensch

donateur-trice te worden der Vereeniging **Oost**

lid en **West** tegen (een jaarlijksche contributie

van f.....

den..... 190.....

Straat of gracht.....

Handteekening.....

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofdbestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Theresiastraat 8. Den Haag.

F. VORST,
Handel in Comestibles.
Prinsestraat 103. -Noordeinde 155.
Vraag speciale prijscourant van
INDISCHE INGREDIENTEN
voor de Rijsttafel.

Steeds voorhanden prachtige grove
Japan-, Java- en Bassin Rijst,
Witte en Zwarte Ketan.
TELEPHOON 2785.

Restaurant **KNAPPSTEIN**
Vlamingstr. 15-17. Tel. 2479. Den Haag

Plats du Jour à 50 ct.
Diners à f 0.80, f 1.20 en f 2.—
A la Carte (tegelijk tegen matige prijzen).
Van 1888 tot 1902 Chef-Kok,
Rest. Riche, alhier.

J. J. REESER.
Meubeleering,
Behangerij, Stoffeerderij.
Piet Heinstraat 116. Elandstraat 76 en 85
Telefoon 1740.

De Goedkope Winkel van
H. DE LA COURT.
Chemische producten,
Borstelwaren, Sponsen, Zeemleder,
TOT DE LAAGSTE PRIJS.
Heesterhuisstraat 283.

W. PAULUSSEN.
Drogist, **SPUI 156 a**
recht over de St. Jacobstraat.
GOEDKOOPSTE en SOLIEDSTE adres
voor Parijzer Gummi- en Verbandartikelen.

Alimonda's Toestellen

genezen pijnloos, gevaarloos en zonder medi-
cijnen alle indische en andere kwalen, her-
stellen verloren krachten enz. Ook in huur
verkrijgbaar, vraag gratis prospectus tegen
5 cents porto.

's-Gravenhage, 57 van Brakelstraat 57.

H. v. DOOREN & Cie.

MODES.

DEN HAAG. SCHEVENINGEN. AMSTERDAM.
5 Hoogstraat. 11 Oranjegalerij. 24 Leidschestr.

Huishoudkarntjes

worden met veel succes ook in de Koloniën
gebruikt, zijn zeer geschikt voor het maken van
versche karnemelk, slagroom en het klutsen
van eieren. Aanbevelend,

Riviervischmarkt 9, den Haag.
Landbouwkantoor, M. J. SPRUYT.

J. F. HANSEN, Mr. Smid.
MAGAZIJN van
Baden, Geysers, Haarden, Kachels en Fornuizen.
GASORNAMENTEN,
Huishoudelijke Artikelen.
KEPPLERSTRAAT hoek Regentesselaan,
'S-GRAVENHAGE.

Ch. F. RIJKEN & Co.

Vleugels, Pianino's, Orgels.
Verhuren, Stemmen, Repareeren
NIJWSTRAAT No. 26.

Heeren Rokers!

Bijzonder aanbevolen het merk

CONSULADO

een zeer geurige 3 cts. Sigaar

A. G. AUDIER, Prinsestraat 134,
hoek NOORDWAL.

NIEUW

Malthusianisme.

Damesdeskundige.

MEVROUW ADRIAAN

Regentesselaan 362,
einde halte lijn 5.

Consult dagelijks, Zondags
op verzoek.

ELITE SHOES H. HESSELS & ZOOM

Importeurs van

Amerikaansch Schoeisel
Schoeisel voor Indië

Piet Heinstraat 117

Maat- en Reparatie-Ateliers

Vos in Tuinstraat 4
tegenover „Hotel des Indes“

„ADLER“ Schrijfmachine.

Onmiddelijk, vol-
komen en blijvend
zichtbaar schrift,
grote doorslag-
kracht om tot
15-20 doorslagen
tegelijk met het
origineel te maken.

Bijzondere eenvoud in constructie, voorzien
van alle denkbare voordeelen. Voor Indië
de meest gewilde machine.

Hoogste onderscheiding Gouden Medaille,
Tentoonstelling van Gemeente-Admini-
stratie, gehouden te Amsterdam, Sept. 1906.

Imp.-Exp.: **B. J. RUBENS & Co**,
Amsterdam, 11 Nic. Witsenkade.
Telefoon 1923.

G. J. HEEMSKERK

OBRECHTSTRAAT 198 hoek REINKENSTRAAT.
Telefoon 3641.

Van af heden verkrijgbaar de Koffie en Thee
der Firma de Wed **VAN NELLE** te
Rotterdam.

Koffieprijsen p. ½ K.G.	Theeprijsen p. ½ K.G.
Rood merk . . . 60 cts.	Gebroken N°. 1 f 1.50
Zwart " . . . 54 "	Afternoon tea . . . 1.25
Groen " . . . 52 "	Zuivere theeën . . . 1.00
Paarsch " . . . 50 "	" " " " " " 0.80
Ook verkrijgbaar	" " " " " " 0.65
Alex Meier Koffie	Thueré Thee
prijzen 57½, 67½, 80 ct.	f 1.50, 1.25, 1.00, 0.80

Aanbevelend, **G. J. HEEMSKERK.**

Toko Bahroe,

Van Kinsbergenstraat 126.
DEN HAAG.

SPECIAAL ADRES voor

Versche Boembœ-Boembœ, Kroepoeks,
Petis Ikan, Petis Oedang,
Diverse Zuivere Siropen.
SAMBALANS. Dodol en Wadjieck,
import Griekse Muskaat Wijn, enz.
Verzending Binnen- en Buitenland.

Billijke vaste prijzen.

Aanbevelend,

W. BARNAS.

Brückel Mutzenbach,

Veenestraat 22, hoek Kettingstraat,
'S-GRAVENHAGE.

Toiletartikelen, Kramerijen, enz.

W. A. H. MEERSHOEK
IN

Groenten, Aardappelen, Fruit en
Comestibles.

Frederikstraat 36. Den Haag
Telefoon No. 1361.

TRANSVALIA.

Prins Hendrikstraat 74.

Extra voorraad Dienstbodenboezelaars,

Wollen Ondergoederen

ook in

ECHT JAEGER.

Th. FRANKEN,

Confiseur, Patisier, Glacier,

Sumatrastraat 4g, bij het Kanaal,

's-GRAVENHAGE.

Telefoon No. 1460.

Nieuw-Malthusianisme.

Mevrouw VAN DAM

dagelijks te spreken van
10-4 en van **7-9** uur.
(Zondag op verzoek).

-:- Tollensstraat 106 -:-

Oudste en vertrouwdste
adres van nieuwe Malthu-
siaansche middelen.

Inlichtingen en Brochure
op aanvraag kosteloos

ZELFSTANDIGE Administratieve Betrekking.

Voor een gepensionerde in Nederland of een rapatrieerende, in het
bezit van ± 12.000 Gld., bestaat gelegenheid zich een administratieve
werkkring te verschaffen en op die wijze 12 of meer percent van zijn
kapitaal te maken.

Het kapitaal blijft onder zijn eigen berusting en administratie.
Alleen met serieuze reflectanten d.w.z. zij die bewijzen over bovengenoemde
som te kunnen beschikken, bv. depot bij een Bank, wordt in onder-
handeling getreden.

Brieven onder letter X bureau van dit blad

Koninklijke Brood- en Beschuitfabriek, LENSVELT NICOLA,

DEN HAAG, Telefoon No. 2531. VEENESTRAAT 23.

LUNCHEON ROOM.

Haagsche Beschuit.

AGUILAR'S Port-, Sherry- en Madeirawijnen

zijn alom bekend.

VRAAGT PRIJSCOURANT.

Hoofdkantoor Heerengracht 3, DEN HAAG. Telefoon Interc. 264.

Bijkantoor: Batavia, **B. DE BAS & Co.**

A. KREIJMBORG & Co.

HOFLEVERANCIERS. — AMSTERDAM.

Huis van den Eersten Rang

LEIDSCHESTRAAT hoek Heerengr. Teleph. 3200.

Modernste inrichting voor **Heeren-
Jongheeren- en Kinderkleding**,
gemaakt en naar maat.

Aan de afdeling Kleding naar Maat zijn verbonden:
1 Professeur de Coupe en 10 Coupeurs met assistenten.
Coupe Systeme Americain

Uitrustingen voor de Indië.

Uniformen, Gala- en Automo-
bielkleding, Ambtsgewaden; water-
dichte stoffen voor Jacht- en Sport-
kleding.

Parterre: Heerenkleding;

1e Etage: Kleding naar Maat; 2e Etage: Kinder- en Jongheerenkleding.